

*“Ihmeellisesti on Jumala kuljettanut minua täällä muukalaisten
maassa”*

**Amerikansuomalaisten kokemukset yhteisöstä siirtolaiskirjeissä
1900-luvun alkupuolella**

**Saara Nenonen
Pro gradu -tutkielma
Historian laitos
Jyväskylän yliopisto
2023**

<p>Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen</p>	<p>Laitos Historian laitos</p>
<p>Tekijä Saara Nenonen</p>	
<p>Työn nimi <i>”Ihmeellisesti on Jumala kuljettanut minua täällä muukalaisten maassa”</i>: Amerikansuomalaisten kokemukset yhteisöstä siirtolaiskirjeissä 1900-luvun alkupuolella</p>	
<p>Oppiaine Historia</p>	<p>Työn laji Pro gradu -tutkielma</p>
<p>Aika 31.5.2023</p>	<p>Sivumäärä 50</p>
<p>Tiivistelmä</p> <p>1800-luvun puolivälissä alkaneen suuren siirtolaisuusaallon aikana Amerikkaan lähteneet suomalaiset muodostivat tiiviin amerikansuomalaisen yhteisön, joista tietoa saatiin pääasiassa näiden lähettämien siirtolaiskirjeiden kautta. Myöhemmin siirtolaistutkimus laajeni, mutta henkilökohtaiset yhteisöllisyyden kokemukset kirjeiden tutkimuksen keskiössä ovat jääneet vähäisemmäksi. Tutkielmassani perehdyn vuosien 1909-1959 lähetettyjen 27 siirtolaiskirjeen kautta amerikansuomalaisen yhteisön ilmenemiseen, yhteisöä yhdistäviin ja erottaviin tekijöihin, sekä siihen, millä tavoin suomalaisuuden merkitys amerikansuomalaisessa yhteisössä näkyi.</p> <p>Laadullisen tutkimuksen ja diskurssianalyysin keinoin erittelen siirtolaisten kokemuksia ottaen huomioon mahdollisia motiiveja siinä, miksi joitakin asioita on kerrottu, tai jätetty kertomatta. Tulkinnoissa olen hyödyntänyt työväenliikkeen vaikuttajina toimineiden ja siirtolaisina itse olleiden Oskari Tokoin ja Akseli Rauanheimon muistelmia pohjustamaan siirtolaisten yleisiä kokemuksia ja asenteita. Tutkimuskirjallisuudessa käytän muun muassa Suomen merkittävimmän amerikansuomalaisten historiantutkijan Reino Keron tuotantoa.</p> <p>Tutkimustulokset selittävät, että amerikansuomalaisen yhteisön tiiviys pohjautui suurella osin kirkon toimintaan, mutta samalla sisäänpäin kääntynyt yhteisö erottautui muista kansallisuuksista. Myös sen sisällä tapahtui jakautumista erityisesti uskovaisten ja ei-uskovaisten välillä. Sosialistit eriytyivät ja hurskaamman elämäntavan omaavista ja etenkin nuoremman sukupolven kiinnostus kirkon toimintaa kohtaan väheni. Amerikansuomalaisten ja Suomen kirkkojen välinen yhteistyö oli kirjeiden perusteella merkittävä asia siirtolaisille, joille ilmiö vaikutti merkitsevän jopa symbolista tukea. Uskonto myös yhdisti perheitä meren yli. Kirjeissä kaivataan Suomea ja siellä asuvia läheisiä, mutta ajan myötä monen arki erkani entisestä, mikä ilmeni yhteydenpidon hiipumisessa. Kaikesta huolimatta Suomen sukulaisille kirjoitettiin ikävästä, lähetettiin avustuksia ja myös toisen sukupolven siirtolaisilla oli kiinnostusta maata kohtaan, jossa he eivät olleet itse koskaan vierailleet. Nämä seikat osoittavat tunnesiteiden ja kaipuun Suomea kohtaan säilyneen.</p> <p>Amerikansuomalaiset olivat joutuneet kuin kahden kansalaisuuden, suomalaisuuden sekä amerikansuomalaisuuden väliin, mistä johtuen näiden kokemukset yhteisöstä olivat toisinaan ristiriitaisiakin. Kaikkiaan yhteisöllä oli kuitenkin huomattava merkitys siirtolaisen hyvinvoinnin kannalta ja sidettä Suomeen säilytettiin amerikansuomalaisten elämässä erityisesti kirjeiden kautta.</p>	

Asiasanat
Siirtolaisuus, amerikansuomalaiset, amerikansuomalainen yhteisö, yhteisöllisyys, siirtolaiskirjeet
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto
Muita tietoja

1. Johdanto	4
1.1. Alustus	4
1.2 Tutkimusaihe ja tutkimuskysymykset	8
1.3 Päälähteenä siirtolaiskirjeet	10
1.4. Tutkimuskirjallisuus	12
1.5 Tutkimusmenetelmät	14
2. Amerikansuomalaisten tiivis yhteisö	15
2.1 Suomalaisuus korostui alusta saakka	15
2.2 “Herran haltuun”: Kirkko siirtolaisten kotoisana perustana	17
3. Amerikansuomalaisia erottavia tekijöitä	21
3.1 Kieli ja kulttuuri käänsivät yhteisöä sisäänpäin	21
3.2 Uskonottomuus irtaannutti kirkkokansasta	23
3.3 Sosialismia kitkettiin yhteisön kesken	27
4. “Muukalaisuuden aika”: Kuulumattomuutta ja katkeruutta kahden maan välissä	30
4.1 Oman paikan etsimistä	30
4.2 Katkeruutta ja kaipuuta	33
4.2 Ystävyyttä ja yksinäisyyttä yli kansallisuuksien	39
5. Päätäntö	45
6. Lähdeluettelo	48
Alkuperäislähteet	48
Tutkimuskirjallisuus	48

1. Johdanto

1.1. Alustus

Henkilöä, joka on muuttanut toiseen maahan vapaaehtoisesti¹ kutsutaan **siirtolaiseksi**. Ensimmäiset Amerikkaan suunnanneet suomalaiset siirtolaiset lähtivät matkaan muutaman sadan hengen voimin jo 1600-luvulla ja nämä uudisasukkaat sulautuivat nopeasti osaksi monien kansallisuuksien sulatusuuneja.² 1860-luvulta aina toisen maailmansodan syttymisen kynnykselle kestänyttä muuttovirtaa on kutsuttu amerikansiirtolaisuuden suureksi aalloksi,³ jonka aikana Yhdysvaltoihin syntyi yksi suurista ulkosuomalaisyhteisöistä.⁴ Siirtolaisuuden kiihtyvyyteen 1800-luvun puolivälissä merkittävästi vaikuttanut seikka oli höyrylaivojen, junien sekä sähkölennättimen käyttöönotto, joiden myötä matkustaja-, sekä tietoliikenne Euroopan ja Amerikan välillä nopeutui huomattavasti. Suomessa Pohjanmaan runsaan väestönkasvun lisäksi rannikkoseudun merkittävän toimeentulon tervan kysynnän heikentyessä tervantuotantoa koskeneiden työpaikkojen määrä ja merkitys vähenivät⁵, mikä johti työikäisten suomalaisten mielenkiinnon suuntautumiseen meren yli. *“Ei se ole mies eikä mikään, joka ei ole Amerikassa käynyt”*, kuului yleinen sanonta 1800-1900 -lukujen taitteessa Pohjanmaalla⁶, josta enemmistö suomalaisista siirtolaisia Amerikkaan lopulta lähti.⁷ Epäsuotuisten elinmahdollisuuksien lisäksi työntävänä voimana vaikutti osaltaan Venäjän poliittinen painostus, johon viitataan, kun Suomen sanotaan “työntäneen” luotaan siirtolaisia maailmalle.⁸ Suomalaisia ajoi myös pieneltä osin⁹ maan laittomat asevelvollisuuskutsunnat.¹⁰

¹ Vrt. pakolainen, joka on paennut kotimaastaan esimerkiksi sodan seurauksesta, tai jouduttuaan vainon kohteeksi etnisyytensä tai uskontonsa takia.

² Kero 2014, 19.

³ Pitkänen & Sutinen 2014, 40.

⁴ Toinen suurista ulkosuomalaisyhteisöistä muodostui Ruotsiin 1950-1970-luvuilla. Siirtolaisuusinstituutin sivusto maastamuutosta. Linkki: <https://siirtolaisuusinstituutti.fi/tutkimus/maastamuutto/> haettu 1.5.2022.

⁵ Kero 1997, 61–62.

⁶ Kero 1976, 9.

⁷ Kero 1996, 56. Peräti 52 % suomalaisista siirtolaisia lähti vuosien 1870–1914 välisenä aikana Vaasan läänistä ja kolmasosa Etelä-Pohjanmaalta. Myös sanan leviäminen seudulla lisäsi kiinnostusta siirtolaisuutta kohtaan ja rannikolta oli helpompi lähteä matkaan, kuin itäisemmästä Suomesta.

⁸ Kero 1976, 31.

⁹ Yli-Olli 2003, 51.

¹⁰ Koivukangas 2017, 139.

Siinä missä suomalaisnaiset muuttivat Suomen sisällä maalta kaupunkeihin, suuntasivat miehet etenkin alkuun helpommin ulkomaille. Perheiden kohdalla meren yli Amerikkaan lähti usein ensin perheen isä, joka uudessa työssään hankkimillaan rahoilla kustansi matkaliput muille. 1800-luvun loppupuolella alkoi Amerikassa lopulta olla paljon kokonaisia siirtolaisperheitä.

Suuren siirtolaisuusaallon aikaan Suomesta lähti Amerikkaan kaikkiaan reilu 300 000 ihmisistä, mikä oli vuosisadan käännteessä Suomen kahden ja kolmen miljoonan välillä vaihdelleeseen väkilukuun suhteutettuna huomattavan suuri määrä. Tästä maastamuuton vaiheesta tuli yksi merkittävimpiä Suomen kansainvälisiä ilmiöitä.¹¹ Uuden elämän Yhdysvalloissa aloittaneiden suomalaisten siirtolaisten rooli uudessa kotimaassaan näkyi etenkin aktiivisessa toiminnassa maan työväenliikessä.¹²

Työntävien voimien lisäksi siirtolaisuuteen vaikuttivat myös vetävät voimat, jotka Amerikan tapauksessa liittyivät sen tarjoamiin työmahdollisuuksiin ja houkutteleviin elinoloihin. Amerikkaa markkinoitiin eksoottisena kohteena paljon lupaavien nimitysten, kuten ”ihmema”¹³ ja ”vapaa maa”¹⁴ kautta, jotka antoivat ymmärtää maassa olevan halukkaille tilaa ja mahdollisuuksia ansaita vapaasti oma elantonsa. Kun kuva maanosasta alkoi hahmottua yksityiskohtaisemmaksi, syntyi Yhdysvaltojen kultaesiintymien nostattaman ”kultakuumeen” ohelle nyt varsinainen ”Amerikan kuumeeksi” tai ”Amerikan taudiksi”¹⁵ nimitetty villitys ja tuohon ”tulevaisuuden maahan” lähdettiin sankoin joukoin etsimään ”kultasannalla päällystettyä tietä.”¹⁶ Nämä suurelliset mielikuvat olivat täysin päinvastaisia katkerienkin ajatusten kanssa, joita Suomi oli siirtolaisissa alkanut synnyttää. Korkeat odotukset Amerikasta kertoivat lähtijöiden toiveikkaasta ajatuksesta jättääkin taakseen kotimaassaan kokemansa huolet kertahetimitellä.

Moni siirtolainen lähti matkaan ajatuksenaan hankkia rahaa kotitorppansa lunastukseen, tai kotitalon velan takaisinmaksuun, sillä Amerikassa kerrottiin olevan ansiotyötä helposti saatavilla.¹⁷ Näin ainakin mainostettiin: 1860-luvulta eteenpäin Ruotsin ja Pohjois-Norjan kautta Suomeen levitettiin lehtisiä, joissa mainostettiin Yhdysvalloissa olevan

¹¹ Pitkänen & Sutinen 2014, 40; 58.

¹² Rauanheimo 1921, 117. *Kun Amerikan sosiaalidemokraattinen puolue kokoontui New Yorkissa vuonna 1921 valitsemaan itselleen presidenttiehdokasta, pitivät he kongressinsa suomalaisessa työväentalossa amerikansuolaisten otessa osaa tapahtumaan.*

¹³ Kero 1997, 15–16.

¹⁴ Kero 1976, 32-39, 43.

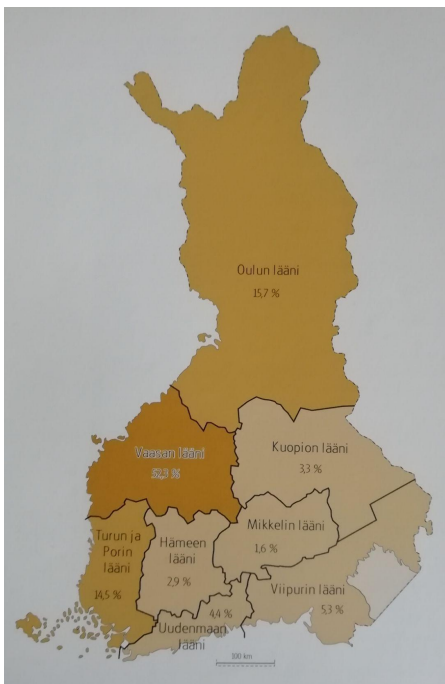
¹⁵ Pitkänen & Sutinen 2014, 40-43.

¹⁶ Kero 1976, 9-13.

¹⁷ Kero 1976, 31.

tarjolla reilusti työtä kaivos-, rautatie- ja maanviljelyksen parissa sitä kaipaaville. Etenkin Michigan ja Minnesota tunnettiin työvoimaa kalastelevina osavaltioina ja Suomessa kiersikin muutamia niin kutsuttuja siirtolaisvärvääjiä. Nämä olivat Yhdysvalloissa asuneita suomalaisia, joita yritykset lähettivät houkuttelemaan lisää siirtolaisia heille töihin ja kun Yhdysvallat lopulta 1880-luvulla kielsi työvoiman hankkimisen Euroopasta, jatkui värvääminen salaa. Toisinaan myös sanomalehdet julkaisivat käsiinsä saamia lentolehtisiä ja eräs Kanadaan houkutelut mainos kuului seuraavasti:

“Työpalkat Canadassa on isompi (sic) kuin Euroopassa - Maanbrukarit saawat päiwässä 5 ja 10 marka ja hyviä hanterkarit 14 marka - Pikaihmiset 34 marka, 56 marka kuussa - Reisu ellikä matka tapahtu Canada Allan ja Dominionin linjan kanssa. Maannostupaikat on qvebeckissa. Esiwalta autta rahan kanssa - Kojki joka Canada menne, saapi waapa rejsu Canadian rauttatien päälä - Kusumus rejsosta saapi kirjoituksen kautta. Ruokawerkit owat oikein halpa Canadassa, ja net isot rauttatiet, joka rakentette tarwitte ½ miljona työihmiset.”¹⁸

Kuva 1. Suomesta siirtolaisiksi lähteneet lääneittäin. (Kero 2014. Alkuperäinen kartta Kero 1996, *Suureen länteen*).

¹⁸ Kero 1976. 16-17.

Suomesta Amerikan Yhdysvaltoihin lähteneitä, kotiutuneita, paikallisen elintavan ja kielen omaksuneita siirtolaisia alettiin kutsua **amerikansuomalaisiksi**. Kaikki näistä eivät hakeneet itselleen Yhdysvaltain kansalaisuutta, vaikka ajan myötä suuri osa heistä pyrkikin tietoisesti sulautumaan osaksi paikallista kulttuuria.¹⁹ Tätä paikallisen kulttuurin omaksumista ja siihen mukautumista kutsutaan **integroitumiseksi**. Lopulta tultaessa 1970-luvulle niin kutsuttu varsinainen suomalainen siirtolaiskulttuuri oli hävinnyt Yhdysvalloista lähes kokonaan.²⁰ Käytän tutkielmassani molempia termejä *amerikansuomalainen* ja *siirtolainen* kertoessani Amerikassa asuvan suomalaisen yhteisön jäsenistä.

Amerikansuomalaisten moninaista historiaa on tutkittu runsaasti ja yhtenä merkittävänä lähteenä ovat toimineet heidän Suomeen lähettämänsä **siirtolaiskirjeet**.²¹ Näistä kirjeistä on julkaistu useita kokoelmia²², joista saadaan esille hyvin henkilökohtaisia kuvaelmia amerikansuomalaisen siirtolaiselämästä Yhdysvalloissa. Kirjeet kiteyttävät amerikansuomalaisten ajatuksia uudessa kotimaassaan, sekä näyttävät sen, millainen merkitys yhteydenpidolla Suomeen jääneiden sukulaisten ja ystävien kanssa oli keskellä uutta ja vierasta. Vaikka toisista suomalaisista siirtolaisista saatu turva toi helpotusta sopeutumisvaikeuksiin ja yksinäisyyteen, johti se usein myös eristäytymiseen paikallisesta kulttuurista. Kirjeissä amerikansuomalaiset myös usein kertovat huolistaan ja ikävästään Suomea kohtaan ja muun muassa näitä siirtolaiskirjeissä esiin nousseita teemoja tulen käymään läpi tutkielmassani.

Vaikka siirtolaiset eivät juurikaan pohdi kirjeissä sananmukaisesti omaa **identiteettiään**, on niissä havaittavissa käsitteeseen liittyviä ajatuksia elämästä kahden hyvin erilaisen kansalaisuuden, suomalaisuuden ja amerikansuomalaisuuden välissä. Kuvaillessani siirtolaisten kokemuksia hyödynnän sosiologi Stuart Hallin määritelmää identiteetistä, jonka mukaan ihminen on saanut syntymässään valmiin keskuksen, joka määrittänyt elämän aikana yhteydessä toisiin ihmisiin. Tämä identiteetti on koko ajan ihmistä ympäröivien kulttuuristen järjestelmien mukaan muokkautuva.²³

¹⁹ Pitkänen & Sutinen, 2014, 17.

²⁰ Kero 1976, 9.

²¹ Södö, Maria 2020, 1.

²² Soininen, Seita 2020, 2.

²³ Hall 2002, 21-22. Stuart Hallin *Identiteetti* -teoksessa (1999) Mikko Lehtonen kuvailee Hallia viime vuosien yhdeksi näkyvimmistä kulttuurista identiteettiä koskevan teorian kehittäjistä.

1.2 Tutkimusaihe ja tutkimuskysymykset

Kiinnostus Amerikan siirtolaisia ja näitä koskevaa tutkimusta kohtaan oli pitkään kovin vähäistä²⁴, mutta kun siirtolaisia ymmärrettiin lähteneen Suomesta Amerikkaan ennätysellinen määrä ja useimmat heistä olivat päättäneet jäädä maahan pysyvästi, alkoivat asenteet näitä kohtaan muuttuivat myönteisemmiksi.²⁵ Sittenmin myös mielenkiinto siirtolaistutkimusta kohtaan on kasvanut. Esimerkiksi Yhdysvalloissa pappina työskennellyt Salomon Ilmonen toimi merkittävänä suomalaissiirtolaisuuden historian kokoajana niin ikään siirtolaisena olleen ja myös Kanadan siirtolaisuudesta kirjoittaneen Akseli Rauanheimon ohella. Tutkimuskentän keskiössä ovat olleet etenkin siirtolaisten elintavat sekä näiden sopeutuminen elämään Amerikassa ja perinteentutkija Marjatta Yli-Ollin mukaan siirtolaisuutta on tutkittu myös suomalaisesta näkökulmasta niin isänmaalliselta, eettiseltä kuten myös uskonnolliselta kannalta. Amerikansuomalaisten historiantutkimuksen kentällä merkittävimpiä tutkijoita on Suomessa ollut Reino Kero²⁶, jonka lisäksi esimerkiksi kulttuurihistorioitsija Keijo Virtanen on perehtynyt etenkin amerikansuomalaisten paluumuuttoon ja sen kokemuksiin. Amerikansuomalaisen kaivosyhteisön suhdetta uskontoon on tutkinut Kirsti Salmi-Niklander, suomalaisten Kanadan siirtolaisuutta Varpu Lindström ja Anna-Leena Siikala on tehnyt tutkimusta pohjalaisten näkökulmia koskien Amerikan siirtolaisuutta.

Siirtolaisia koskevaa muistitietotutkimusta on tehty haastattelujen ja kyselyjen kautta. Yhdysvaltalaisen Peg Meierin tutkimuksessa, jonka aineistona käytettiin siirtolaisen päiväkirjoja, valokuvia ja kirjeitä 1700-luvulta toiseen maailmansotaan oli mukana myös suomalaisia siirtolaisia.²⁷ Amerikansuomalaisista kertovaa tutkimusta on kuitenkin käännetty vähän englannin kielelle.²⁸

1800-luku oli kirjeiden lähettämisen kulta-aikaa postilaitoksen kehityttyä vilkkaasti²⁹, mikä näkyy myös amerikansuomalaisten historiassa. Siirtolaiskirjeet ovat mielenkiintoinen

²⁴ Engelberg 1944, 155-156.

²⁵ Kero 1997, 355.

²⁶ *Reino Kerosta lisää luvussa 1.4.*

²⁷ Yli-Olli 2003, 16-19.

²⁸ P. Leonard (2003), *tutkimuksen esittelyosio.*

²⁹ Maarit Leskelä-Kärki (2009) Kirjeiden kulttuurihistoriaa ja tulkinnan ongelmia. Kasvatuksen ja koulutuksen historian seuran nettijulkaisu Tekstejä alan tutkimusmetodologiasta ja -menetelmistä.” Linkki: [://www.kasvhistseura.fi/](http://www.kasvhistseura.fi/)

tutkimuslähde siinä mielessä, että niiden kautta Suomessa saatiin tietoa siirtolaisten elämästä ja oloista Amerikasta jopa enemmän, kuin mitä sieltä takaisin Suomeen palanneet kertoivat. Kirjeiden kertomuksia pidettiin mahdollisesti aitoina kuvauksina elämästä arjen keskellä ja uteliaisuutta tyydyttämään näitä kirjeitä saatettiin julkaista jopa sanomalehdissä suuren yleisön nähtäville.³⁰

Pohjois-Amerikan maahanmuuttoon ja etnisyyden historiaan perehtynyt Samira Saramo on julkaissut seuraavat tutkimukset, joissa on käytetty lähteinä siirtolaisten kirjeitä: *Life Moving Forward: Soviet Karelia in the Letters and Memoirs of Finnish North Americans* (2015), sekä 1940-1960-lukujen kirjeitä käsittelevän *“I have such sad news”: Loss in Finnish North American Letters* (2018).³¹

Vuonna 2020 julkaistiin ainakin kaksi tutkielmaa, joissa siirtolaiskirjeitä käytettiin päälähteinä. Maria Södön *Tekstilajitutkimus amerikansuomalaisten siirtolaisten 1881-1915 lähettämistä perhekirjeistä* lähestyy kirjeitä otsikon mukaisesti tekstilajitutkimuksen kautta tutkien niiden kielellisiä rakenteita. Seita Soinisen *Toivossa on hyvä elää: Suomi ja Yhdysvallat 1800- ja 1900-lukujen vaihteen siirtolaiskirjeissä* keskittyy johdantonsa mukaan diskursiiviseen psykologiaan. Oma opinnäytetyöni poikkeaa näistä painottaen sitä, kuinka kirjeistä näkyy amerikansuomalaisen arki ikään kuin “kahden kulttuurin välissä” pyrkien hahmottamaan amerikansuomalaisten yhteisön merkitystä kirjeiden kautta. Myös Hanna Nummila perehtyi pro gradu -opinnäytetyössään *Kokon Yhteen Kokoomat: Amerikansuomalaisen identiteetin vaiheet 1936–2010* (2012), joka tutkii amerikansuomalaisten identiteetin ja ryhmäidentiteetin muuttumista. Työssä käytettiin lähteenä sanomalehden *Amerikan Uutiset* uutisointia. Oma tutkielmani perehtyy amerikansuomalaisten itse kirjeissään läpikäymiin teemoihin ja tarkemmat tutkimuskysymykseni kuuluvat:

- 1. Kuinka amerikansuomalainen yhteisö muodostui kirjeiden perusteella?**
- 2. Mitkä asiat yhdistivät ja erottivat amerikansuomalaista yhteisöä?**
- 3. Millä tavoilla suomalaisuus ilmeni siirtolaiskirjeissä?**

³⁰ Kero 1976, 20-21.

³¹ Samira Saramon esittely Siirtolaisuusinstituutin sivuilla. Linkki: <https://siirtolaisuusinstituutti.fi/person/samira-saramo/>

1.3 Päälähteenä siirtolaiskirjeet

Kirjeiden käyttäminen aineistona on ollut erityisen merkittävää 1700-1900-luvut kattavassa tutkimuksessa ja henkilöhistoriallisessa tutkimuksessa, sillä ne antavat usein henkilökohtaisen näkökulman kirjoittajistaan, sekä mahdollisesti tämän ja kirjeen saajan välisistä suhteista. Kirjeiden kirjoittaminen yleistyi ensin yläluokan ja nousevan keskiluokan sisällä ja erityisesti naisille siitä muodostui tärkeä tehtävä, jolla pidettiin yllä suhteita perheen ja ystävien kesken. Vuosisatojen saatossa kirjeiden sisältö muuttui aiempaa henkilökohtaisemmaksi ja kirjailija-suomentaja Aune Krohnin mukaan aikalaiset saattoivat puhua asioista rohkeammin kirjeissä, kuin kasvotusten. Kuitenkin sillä, kuka kirjettä kirjoitti ja kenelle se oli osoitettu vaikutti niiden sisältöön ja aitouteen.³²

Usein ajatellaankin, että Amerikasta Suomeen lähetetyissä siirtolaiskirjeissä korostettiin monesti siirtolaiselämän hyviä puolia ja vastoinkäymisistä oltiin hiljaa³³, minkä vuoksi on reilua sanoa kirjeiden kertovan juuri sen, mitä amerikansuomalaiset ovat nimenomaan halunneet ja päättäneet elämästään jakaa. Siirtolainen halusi mahdollisesti kuvailla kirjeitse elämäänsä paremmin, kuin mitä se todellisuudessa oli, mutta toisaalta kokemusten ja onnistumisten vähättelyllä on voitu pyrkiä välttämään kehuskelua Suomen suuntaan. Kirjeiden tulkitseminen ei siis ole suoraviivaista kirjoittajan ajatusten erittelyä ja olen pyrkinytkin käyttämään työssä mukana kirjeitä, joissa esitellään niin hyviä asioita, että kerrotaan myös arjen vastoinkäymisistä.

Kävin Suomen Siirtolaisuusinstituutin arkistoista läpi noin sata kirjettä digitoituina näiden Turun ja Seinäjoen kokoelmista. Monissa kirjeissä pohdittiin yksityiskohtaisesti perhesuhteita, jotka eivät pääasiallisesti olleet oman työni kannalta olennaisia. Lopulliseen tutkielmaan valikoitui mukaan 27 kirjettä puolen vuosisadan sisältä vuosilta 1909 - 1959, joissa kuvaillaan siirtolaiselämän herättämiä tunteita, kuvataan yhteisöä ja ilmaistaan ajatuksia koskien Suomea. Suurin osa kirjeitä painottuu 1910-luvulle, jolloin suureksi osin ensimmäinen siirtolaissukupolvi oli asettunut Amerikkaan, mutta mukana on myös pari myöhäisempää 1950-luvun kirjettä, jotka tuovat tutkielmaan lisäksi näkökulmaa siitä, kuinka

³² Maarit Leskelä-Kärki (2009) Kirjeiden kulttuurihistoriaa ja tulkinnan ongelmia. Kasvatuksen ja koulutuksen historian seuran nettijulkaisu Tekstejä alan tutkimusmetodologiasta ja -menetelmistä.” Linkki:

[://www.kasvhistseura.fi/](http://www.kasvhistseura.fi/)

³³ Kero 1976, 20-21.

ajan saatossa suhteet Suomeen ja siellä asuviin ystäviin ilmenivät. Olen käsitellyt joitakin kirjeitä työhön sopivien teemojen kautta useammassa eri kappaleessa.

Mukana on Suomeen päin, sekä amerikansuomalaisten välillä lähetettyjä kirjeitä, jotka avaavat näkökulmaa siitä, kuinka yhteisö ilmeni amerikansuomalaisten välillä. Yksi näkökulma oli myös tutkia, eroaako kuulumisista kertominen riippuen siitä, jaettiin se kaukana Suomessa asuvan tuttavien tai toisen siirtolaisen kanssa. Valikoidusta kokoelmasta löytyy eri ikäisten miesten ja naisten kirjoittamia kirjeitä, joita on lähetetty niin perheenjäsenille, että ystäville, sekä muun muassa virallisemmin työnteon merkeissä seurakuntien ja eri seurojen työntekijöiden välillä. Kirjeet sisältävät siirtolaisten henkilökohtaisia kertomuksia kokemuksistaan Amerikassa kuvaten arjen ajatuksia aina yksinäisyydestä yhteisöllisyyteen, kaipuusta Suomeen, kuten myös suurten odotusten vaihtumisesta puuduttavaan arkeen. Myöhemmin perehdyn myös siihen, kuinka kirjeiden kirjoittamisen väheni ja mitkä syyt siihen johtivat, sekä missä määrin irtaantuminen vanhasta ja sopeutuminen uuteen tapahtuivat.

Tutkielmaani mukaan ottamissa kirjeissä ei aina ole ilmoitettu lähetyspaikkaa, mutta pääasiassa kirjeet on merkitty lähetetyksi Yhdysvalloista. Voi kuitenkin olla mahdollista, että osa olisi lähetetty esimerkiksi Kanadasta. Tämä ei kuitenkaan ole olennaista tutkielman kannalta. Mainittavaa kuitenkin on, että iso osa kirjeistä kuuluu “Maunu Kuusen kokoelmaan”, joka on mahdollisesti sukua kirjeissä mainitulle pastori Kuuselle. Uskonkin osakseen tämän selittävän monessa kirjeessä esiintyvän vahvan uskonnollisen sävyn. Koska kirkko ja uskonto olivat siirtolaisille merkittävä tuki uuden arjen keskellä, näissä kirjeissä esiintyvät seikat ovat olennainen osa amerikansuomalaisten yleistä historiaa.

Siirtolaisuusinstituutin kirjeitä tulkitessa pätee eettinen periaate, jonka mukaan ne ovat julkisia ja siten niitä saa käyttää tutkimuksessa. Kirjeiden kirjoittajat eivät ole alunperin voineet kuitenkaan ennakoida kirjeiden päätymistä tutkimusaineistoksi ja näin he ovat menettäneet mahdollisuuden hallita heistä esitettäviä tietoja. Vaikka tieteenalalla ajatellaan usein, että oikeus yksityisyyteen päättyy kuoleman jälkeen³⁴, on arkaluontoisten asioiden esille nostamista puntaroitava tapauskohtaisesti.

³⁴ Lidman, Koskivirta, Eilola 2017, 31, 40-41.

Amerikassa eläneiden suomalaisten siirtolaisten muistelmia on julkaistu jonkin verran ja niistä omassa tutkielmassani hyödynnän suomalaisen työväenliikkeen merkittävinä hahmoina toimineiden Oskari Tokoin ja Akseli Rauanheimon muistelmia. Kuten Yli-Olli mainitsee: “Ihmisen menneisyys on kuin taivaan pilvet - niistä voi koko ajan erottaa kuvioita, mutta kuviot muuttuvat” ja “ikävästä kokemuksesta kirjoittaminen on yleensä helpompaa, kun aikaa ja etäisyyttä entiseen on tullut riittävän paljon.” Tällä hän viittaa siihen, että muistelmateokset ovat omalla tavallaan versioita todellisuudesta, jonka kokemus muuttuu ajan myötä, niiden kirjoittajan tulkitessa menneisyyden asioita nykyhetken näkökulmasta.³⁵ Vaikka hyödyntämissäni muistelmissa on eritelty paljon faktatietoja siirtolaisuudesta, on niiden laatijoilla henkilökohtaiset tunteensa ja motiivinsa kertoa valikoiduista asioista ja korostaa haluamaansa. Molemmissa muistelmissa otetaan kuitenkin kovasti kantaa siirtolaisen raskaisiin elinoloihin ja entiseen kotimaahan jääneiden suomalaisten asenteisiin heitä koskien. Koin tästä syystä muistelmat merkittäväksi lisäksi käyttämäni kirjallisuuden ohella, sillä niiden kautta kirjeiden sisältö on helpompi liittää osaksi amerikansuomalaisten jossain määrin olemassa olevaa “yhteistä kokemusta”. Muistelmat auttavat näin kirjeiden tulkintaa tutkimuskirjallisuutta henkilökohtaisemmalla tasolla.

1.4. Tutkimuskirjallisuus

Siirtolaisuusinstituutin vuonna 1984 teettämän tutkimuksen mukaan Pohjois-Amerikkaan kohdistuneesta suomalaisten siirtolaisuudesta ei ollut tehty tarpeeksi sosiaalishistoriallista tutkimusta³⁶ ja neljä vuotta myöhemmin Suomen Delawaren siirtolaisuuden 350-vuotisjuhlilla korostettiin tämän tiedon tärkeyttä. Siirtolaisinstituutti julkaisi Jouni Korkiasaaren teoksen *Suomalaiset maailmalla* (1989) ja tämän jälkeen se alkoi suunnitella laajempaa teossarjaa Suomen siirtolaisuuden historiasta. Teoksia syntyi yhteensä kuusi, joista kahdessa Amerikan siirtolaisuutta käsittelevässä teoksessa historioitsija Reino Kero (1939-2020) toimi merkittävänä tutkijana.³⁷ Keron teoksista huokuu pitkä, ammattimainen

³⁵ Yli-Ollila 2003, 20-21.

³⁶ Suomen Siirtolaisinstituutti 1984, 73.

³⁷ Kero 1996, 11.

sekä henkilökohtaista omistautumista vaatinut tutkijanura ja hän kertookin *Suureen länteen* (1996) –teoksessaan työn alkuvaiheessa tavanneensa henkilökohtaisesti itse suomalaisia siirtolaisia, sekä sieltä palanneita.³⁸ Hyödynnän useita Keron tutkimuksia omassa tutkielmassani.

Reino Kero aloitti yleisen historian opinnot vuonna 1960 Turun yliopistossa ja tämän väitöskirjansa *Migration from Finland to North America in the years between the United States Civil War and the First World War* (1974) myötä hänestä tuli ensimmäisiä tutkijoita, jotka käyttivät siirtolaisuushistorian tutkimuksessa hyväksi tietojenkäsittelyteknologiaa. Kero työskenteli yleisen historian oppiaineen assistenttina, lehtorina, apulaisprofessorina sekä professorina vuosina 1998–2002 ja toimi myös Suomen Tiedeakatemian jäsenenä. Hänestä muodostui merkittävä vaikuttaja suomalaisen kauksiirtolaisuuden tutkimuskentällä ja hänen tuotantonsa sisältää kymmenittäin artikkeleita, sekä kymmenkunta kirjaa suomalaisesta siirtolaisuudesta.³⁹ Siirtolaisuusinstituutti mainitsee muistoviestissään⁴⁰ myöntäneensä Kerolle vuonna 2014 John Mortonin mukaan nimetyn tunnustuspalkinnon monikulttuurisuuden tutkimuksen hyväksi ja suomalaista muuttoliikettä koskeneesta ansiokkaasta työstä tai teosta.⁴¹

Keron lisäksi pohjaan työtäni tiiviisti Silja Pitkäsen ja Ville-Juhani Sutisen vuonna 2014 julkaisemaan *Amerikansuomalaisten tarina* -teokseen, jonka he kuvaavat olevan tutkimus “amerikansuomalaisista, heidän pitkästä ja edelleen jatkuvasta matkastaan sekä heidän kodeistaan ja kotikaupungeistaan, iloistaan ja suruistaan, rakkaudestaan ja vihastaan, aatteistaan ja uskonnoistaan ja kaikesta siitä, mikä ihmiselämään kuuluu.”⁴²

³⁸ Kero 1996, 13.

³⁹ Kostiainen, Virtanen 2020. Artikkel. *In Memoriam Reino Kero 1939–2020: Siirtolaisuushistorian tutkimuksen linjanvetäjä*. Siirtolaisuus Migration Journal.

⁴⁰ “*In memoriam Reino Kero*”, Siirtolaisuusinstituutin muistokirjoitus, <https://siirtolaisuusinstituutti.fi/news/in-memoriam-reino-ker/>

⁴¹ Väitöskirjapalkinnosta kertova Siirtolaisuusinstituutin sivusto, <https://siirtolaisuusinstituutti.fi/instituutti/john-morton-palkinto/>

⁴² Sutinen & Pitkänen 2014, 12.

1.5 Tutkimusmenetelmät

Historioitsija Jorma Kalelan mukaan historian tutkimusta tehdessä on merkittävää muistaa, kenen kielestä ja todellisuudesta on kyse.⁴³ Tämän kautta myös kirjeiden tulkintaa helpottaisi tietää esimerkiksi se, mikä lähettäjän ja vastaanottajan perhe- tai mahdollinen työsuhte on ja ovatko kirjeet lähetetty siirtolaiselta toiselle, vai kenties amerikkalaiselta Suomeen. Aina nämä seikat eivät kuitenkaan ole kirjeissä selvästi esillä. Kuten muistelmissa, kirjeissä kerrotaan se, mitä niissä halutaan kertoa ulkopuolisille. Vaikka kirjeet on alunperin tarkoitettu vain saajalleen ja toisinaan yleisemmin tämän perheelle, levisi tieto siirtolaisten elämästä niiden kautta suomalaisille ja myöhemmin tutkimuskirjallisuuteen. Näin olettaen amerikkalaisen kuva on muodostunut pitkälle kirjeiden perusteella, vaikka kuva olisikin todellisuudesta jossain määrin väritetty, tai jopa vääristynyt.

Tutkimusmenetelminä käytän kvalitatiivista tutkimusta lähestyen aihetta teemoittain siinä, mitkä asiat tiivistivät amerikkalaisen yhteisöä ja vahvistivat näin amerikkalaisen identiteettiä. Tämän jälkeen erittelen, mitkä asiat vaikeuttivat paikalliseen kulttuuriin integroitumista ja samalla myös sitä, mitkä tekijät erkaannuttivat yhteisöä sisältä käsin. Viimeisessä kappaleessa käyn läpi kirjeitä, joissa kuvataan asettumista elämään Amerikassa, sekä myös ikävää Suomea ja siellä asuvia kohtaan, sekä muita vaikeita tunteita.

Laadullisen analyysin, lähiluvun ja sisällönanalyysin kautta pyrin analysoimaan henkilökohtaisten siirtolaiskertomusten sisältöjä vastaamalla asettamiini tutkimuskysymyksiin. Diskurssianalyysillä tarkoitetaan kielenkäytön analysointia ja sen kautta tutkitaan “kielenkäyttöä sosiaalisen todellisuuden rakentumisen kannalta.”⁴⁴ Osakseen tulkiten kirjeitä lukien rivien välistä sitä, mitä on haluttu jättää kenties kertomatta ja miksi, mutta erityisesti niitä ajatuksia ja kokemuksia, joita siirtolaiset ovat vapaaehtoisesti halunneet välittää Suomeen.

⁴³ Kalela 2000, 106-107.

⁴⁴ Eero Suoninen, "Diskurssianalyysi", Tietoarkisto. Linkki: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/teoreettis-metodologiset-viitekehukset/diskurssianalyysi/>

2. Amerikansuomalaisten tiivis yhteisö

2.1 Suomalaisuus korostui alusta saakka

Suomalaiset siirtolaiset hakeutuivat pääosin sinne, missä he olivat kuulleet olevan työtä tarjolla ja näin suuri osa heitä muutti kaivostöihin Keskilännen osavaltioihin Michiganiin ja Minnesotaon. Työn saannin ohella pohjoisen osavaltioiden etelää viileämpi ilmasto ja koto-Suomea koivumetsineen muistuttava luonto saattoivat vaikuttaa myös siihen, mille seuduille siirtolaiset hakeutuivat asettuessaan vieraalle maaperälle. Pienestä Suomen maasta tuntemattomaan “länteen” asettuneet siirtolaiset muodostivat alusta saakka tiiviin amerikansuomalaisten yhteisön ja seuraavilla matkaajilla olikin tapana muuttaa sinne, missä heidän ystäviään tai sukulaisiaan asui jo valmiiksi. Yhteisö oli alusta asti kulttuuriltaan kovin suomalainen ja esimerkiksi monet asuinpaikat ristittiin suomalaisilla nimillä, kuten Tapio, Toivola ja Kaleva Michiganissa, Oulu Wisconsinissa sekä Finlandia Minnesotassa. Suomalaisten perustamia kortteleita nimitettiinkin “finntowneiksi”, eli vapaasti suomennettuna “suomikaupungeiksi.”⁴⁵

Kuva 2. Pennsylvanian ensimmäisen asutuksen kartta 1600-luvulta. (Lähde: Wikimedia)

⁴⁵ Pitkänen & Sutinen 2014, 60; 84-85.

Alussa monen siirtolaisen ajatuksena oli vain käydä Amerikassa tekemässä töitä ja palata sitten takaisin Suomeen kerrytettyjen varojen kanssa, mutta loppujen lopuksi vain noin joka viides näistä palasi.⁴⁶ Yksin elävät asuivat usein niin kutsutuissa poortitaloissa (engl. *boarding house*), jotka käytännössä toimivat naisten pyörittäminä täysihoitoloina. Monille perheille taas oli käytännössä katsoen edullisempaa rakentaa yhteinen “haussi” (engl. *house*) toisen perheen kanssa, kuin kummankin rakentaa oma asuintalonsa ja näin jo asumisratkaisut tiivistivät siirtolaisten yhteisöä. Vaikka siirtolaiselämä oli alkuun karua ja rahaa säästettiin asumalla muun muassa vuokratortteerissa⁴⁷, oli suomalaisille tyypillistä pitää kiinni heille tärkeistä perinteistään. Näin suomalaiset tulivatkin tunnetuksi ulkopuolisten keskuudessa muun muassa juuri saunaperinteestään ja muihin siirtolaisryhmiin nähden poikkeuksellisesta lukutaidostaan.⁴⁸ Amerikansuomalaisille kehittyi hyvä maine siistinä, rehellisenä ja ahkerana kansana, joilla oli kykyä sopeutua uusiin tilanteisiin⁴⁹ ja jopa kaivosjohtajat tapasivat sanoa, ettei “yksikään rotu paitsi sloveenit ja suomalaiset kestä maanalaista työtä”, millä viitattiin suomalaisten olevan erityisen ahkeria ja päteviä työntekijöitä.⁵⁰ Suomalaisille olikin varmasti tärkeää pitääkin kiinni näistä perisuomalaisista tavoista ja tulla tunnetuksi paikallisten keskuudessa lähes sisukkaista piirteistään.

Jotta kotimaassa luotu yhteisö pysyisi yhtenäisenä, oli sen jäsenten omaksuttava yhteiset viralliset arvot⁵¹ ja tämän toteutumista amerikansuomalaisten kesken perustetut seurat pyrkivätkin monenlaisen toimintansa kautta edesauttamaan. Suomalaisilla siirtolaisille oli tyypillistä olla aktiivisesti mukana monenlaista ohjelmaa tarjoavissa seuroissa⁵², joita olivat muun muassa Suomiseura, Suomalainen raittiusseura, Sosialistinen seura sekä myös sosialismia vahvasti vastustanut Jousiseura.⁵³ Yhteisön kesken perustettiin myös vähemmän poliittisesti painottuneita urheilu-, luku- ja lauluseuroja⁵⁴, jotka varmistivat toisten amerikansuomalaisten tapaamisen ja suhteiden ylläpidon.

Nämä seurat, kuten suurin osa amerikansuomalaisten järjestämistä muistakin tapahtumista olivat usein täysin suomenkielisiä.⁵⁵ Kielitaidottomille suomalaisille seuratoiminta olikin muun muassa tästä syystä monesti ainoa paikka löytää seuraa ja siksi

⁴⁶ Kero 1996, 16.

⁴⁷ Pitkänen & Sutinen 2014, 60-62.

⁴⁸ Kero 1976, 153.

⁴⁹ Kero 1976, 93.

⁵⁰ Sariola 1982, 41.

⁵¹ Moilanen & Sulkunen 2006, 171.

⁵² Pitkänen & Sutinen 2014, 40.

⁵³ Hendrickson 1909, 18, 23.

⁵⁴ Sariola 1981, 86.

⁵⁵ Rauanheimo 1921, 57.

siitä muodostui merkittävä osa siirtolaiselämää. Suomenkielen ylläpito korostui myös koulutuksen parissa, sillä amerikansuomalaisille oli siirtolaisuuden alkuajoista saakka tärkeää pitää kiinni suomenkielisestä koulutoiminnastaan paikallisen ohella.⁵⁶

Huoli suomenkielen puutteellisuudesta tulee esiin myös erään siirtolaisen kirjoittamassaan kirjeessä, jossa tämä kertoo yrittäneensä saada suomenkielistä uskonnollista kirjallisuutta painettua paikallisille luettavaksi. Kirjoittajan mukaan suomalaiset olivat saaneet käsiinsä “vääriä petollisia oppia” lukiessaan valmiiksi löydettävissä ollutta englanninkielisestä kirjallisuutta.⁵⁷ Kirjoittaja vaikuttaa olleen erityisen huolissaan siitä, ettei heidän seurakunnallaan ollut mahdollisuutta vaikuttaa saatavilla olevan uskonnollisen kirjallisuuden sisältöön, joka erosi perusajatuksiltaan heidän oman kirkkonsa opeista. Paikallisen uskonnon katsottiin kenties olevan ei vain kielellisesti, vaan myös sisällöllisesti erilainen kuin suomalainen ja suomenkielisen kirjallisuuden saaminen merkitsi näin “oikeanlaista” tiedon saamista yhteisölle.

Anakin kirjeen laatijan mukaan käännöstyöhön käytetty aika olisi vaivan arvoista ja muun muassa tällä tavoin myös uskonasiat pidettiin erillään paikallisesta. Amerikansuomalaiset loivat tiiviin yhteisönsä suomalaisuuden ympärille yrittämättä ainakaan alkuun tietoisesti tehdä tuttavuutta toisten kansallisuuksien kanssa.

2.2 “Herran haltuun”: Kirkko siirtolaisten kotoisana perustana

Suomalaiset siirtolaiset olivat pääasiassa uskovaista kansaa. Suomessa kirkkoon kastetuksi tuleminen oli merkinnyt näille elämän pituista sitoutumista⁵⁸ ja maan valtionkirkkoon tottuneina oli heille luontevaa liittyä kirkkoon myös Amerikkaan asettauduttuaan. Amerikansuomalaisten kesken luterilaisuus jakautui alussa pääosin kolmeen haaraan, lestadiolaisiin, Kansalliskirkkoon ja Amerikan Suomalaiseen Evankelis-luterilaiseen kirkkoon, joista viimeisen ydinalue sijoittui Pohjois-Michiganiin. Tästä paremmin Suomi Synodina tunnetusta kirkosta muodostui amerikansuomalaisten merkittävin uskonnollinen elin, joka perustettiin vakauttamaan uskonelämää, jonka koettiin kirkon piirissä alkaneen

⁵⁶ Korkiasaari 1989, 41.

⁵⁷ Lindellin kirje, 15 helmikuuta 1917. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

⁵⁸ Sariola 1982, 31.

horjua uhkaavasti.⁵⁹ Tämä suomalaisten siirtolaisten perustama ja ylläpitämä kirkko tarjosi alusta saakka vahvan yhteisön, jonka seremonioista muodostui sen jäsenille yksi siirtolaiselämän merkittävimpiä arkea rytmittäneitä tapahtumia.⁶⁰ Sen palvelut toivat uuteen siirtolaisarkeen tuttua säännönmukaisuutta, jotka edesauttoivat seurojen tavoin siirtolaisia tapaamaan toisiaan ja ylläpitämään solmittuja suhteita.

Koska Yhdysvallat ei valtiona tukenut seurakuntia, oli myös Suomi Synodi taloudellisesti riippuvainen jäsenmaksuistaan ja siksi se pyrki alkuun kovasti kasvattamaan jäsenmääräänsä turvatakseen asemansa. Suomalaisilla ei kielitaitonsa myötä ollut juuri vaihtoehtoja valita kirkosta mieleistään, joten alusta saakka talousongelmista kärsinyt Synodi kasvoi nopeasti siirtolaisten löydettyä sen pariin. Synodi pyrki kuitenkin aktiivisesti uudistautumaan miellyttääkseen seurakuntalaisiaan ja siksi se muun muassa laajensi näiden mahdollisuuksia osallistua mukaan kirkon toimitusten järjestämisessä.⁶¹

Samaan aikaan myös helluntaikirkko antoi jäsenilleen vastuuta vaikuttaa kirkon tapahtumissa, mikä ilahdutti kovasti Aarni-nimistä siirtolaista. *“Ihmeellisesti on Jumala kuljettanut minua täällä muukalaisten maassa”*, aloittaa tämä sukulaisilleen osoitetun kirjeensä, jossa hän kertoo kovasta kiireestä helluntaikirkon toimitusten parissa. Aarni kuvailee kuitenkin hyvin kiitollisena osallistumisestaan lukuisiin tapahtumiin ja ilmoittaa, kuinka tälle oli langennut tehtäväksi jopa hieman yllättäen Maailmankonferenssissa vastuu alustuspuheen pitäjänä. Huolimatta valmistautumiseen kuluva vaivasta Aarni vaikuttaa tyytyväiseltä saadessaan suuren vastuun harteilleen. *“Jumalan haltuun vain!”*⁶² hän päättää kirjeensä ilmoitettuaan, kuinka hänen täytyy seuraavaksi joutua pian Brighton Highschoolin lopettajaisiin.

Aktiivisen toimintansa ohella kirkon tuki oli monelle kirjeen kirjoittajalle henkireikä, josta uuden arjen keskellä siunautui voimavaroja. Ennen kuin kaupunkeihin muuttaminen yleistyi, asettuivat ensimmäiset suomalaiset siirtolaiset aluksi suureksi osin syrjäseuduille, missä yhtä aktiiviseen vaikuttamiseen ei ollut samanlaista mahdollisuutta. Näillä alueilla kirkko muodostui erityisen merkittäväksi muistutukseksi kuulumisesta hengelliseen yhteisöön ja lähimpänä sijaitsevien kirkkojen menoihin matkustettiin pitkienkin etäisyyksien päähän.⁶³

⁵⁹ Pitkänen & Sutinen 2014, 164-167.

⁶⁰ Pitkänen & Sutinen 2014, 176.

⁶¹ Sutinen & Pitkänen 2014, 164

⁶² Aarnin kirje 19. marraskuuta 1913. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

⁶³ Pitkänen & Sutinen 2014, 167.

“Meillä on kyllä Jumalan sanaa kotona, mutta kaipaamme yhteisiä jumalanpalveluksia”⁶⁴, kirjoittaa Ida kaipuustaan yhteisön pariin Oregonin pienestä Maygerin syrjäkylästä. Hän kertoo ikävöineensä kovasti seurakuntaa ja sunnuntaikirkoja mainiten, kuinka hänkin joutuu matkaamaan useamman kymmenen kilometrin päähän siirtolaiskeskuksena tunnettuun Astorian kaupunkiin osallistuakseen jumalanpalveluksiin. Kirkko pyrki yhteisönä pitämään huolen jäsenistään parhaansa mukaan ja myös papit tekivät toisinaan matkoja tällaisille syrjäseuduille kastamaan lapsia, tai suorittamaan vihkiseremonioita.⁶⁵ Niin ikään kertoo Idakin pastorin vierailleen kuukausia aiemmin pitämässä hänen pienellä asuinpaikallaan “raamatun selityksen”, mistä tämä vaikutti olleen suuresti kiitollinen.

Suomi Synodin yksi merkittävä ongelma oli kuitenkin koulutettujen pappien puute.⁶⁶ Näiden työ oli amerikansuomalaisten keskuudessa korkealle arvostettua ja kirkkoyhteisö pyrki tiiviisti ratkaisemaan asiaa. Tämä tulee esiin useammassa kirjeessä siinä, kuinka pappeja lähetettiin pitkin Yhdysvaltoja sinne, missä tarvittiin tuuraajia tai seuraajia näiden työtehtäviin. Esimerkiksi Jacob kirjoittaa vuonna 1920 heidän pastorinsa jäävän muutaman kuukauden kuluttua pois työtehtävistään ja ilmaisee samalla korvaajalle olevan suurta tarvetta. Hän pyytää kirjeen vastaanottajaa laittamaan työhakemuksen sitten, kun työpaikka virallisesti julkaistaan, jotta he voivat sitä kautta valita tämän tehtävään suoraan. Jacob ilmaisee toivovansa suuresti kirjeen vastaanottajan voivan aloittaa tehtävässä, mutta mikäli järjestely ei tälle jostain syystä sovi, he joutuvat tyytymään tilanteessa “herran haltuun” ja katsomaan, kuinka vaikea asia ratkeaa.⁶⁷ Myös toinen Amerikassa toimiva pappi pyytää Suomeen seurakunnalle suunnatussa kirjeessään lähettämään “nuoria puhdasta evankeliumia julistavia pappeja joilla olisi halua Amerikkaan”, tulemaan heidän “keskuuteensa”.⁶⁸ Samalla tavalla vuonna 1911 toimitetussa kirjeessä kirjoittaja ilmoittaa olevansa valmis aloittamaan sijaisena toisessa kaupungissa Amerikan sisällä, kuten he ovat kirjeen saajan kanssa aiemmin keskustelleet. Hän kertoo perheensä olevan pian palaamassa takaisin Suomeen ja jos hän pääsisi aloittamaan uudessa työpaikassa, pääsisi tämä samalla reissulla saattamaan perheensä pidemmälle näiden paluumatkallaan.⁶⁹

Pappien työ oli amerikansuomalaisen yhteisön sisällä kovin kiireistä monessa suhteessa ja tästä pulmasta Kalle kirjoittaaakin vuonna 1919 seuraavasti: *“Lapset täällä ovat*

⁶⁴ Ida Ahon kirje, 13. marraskuuta 1923, Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

⁶⁵ Pitkänen & Sutinen 2014, 167.

⁶⁶ Pitkänen & Sutinen 2014, 165.

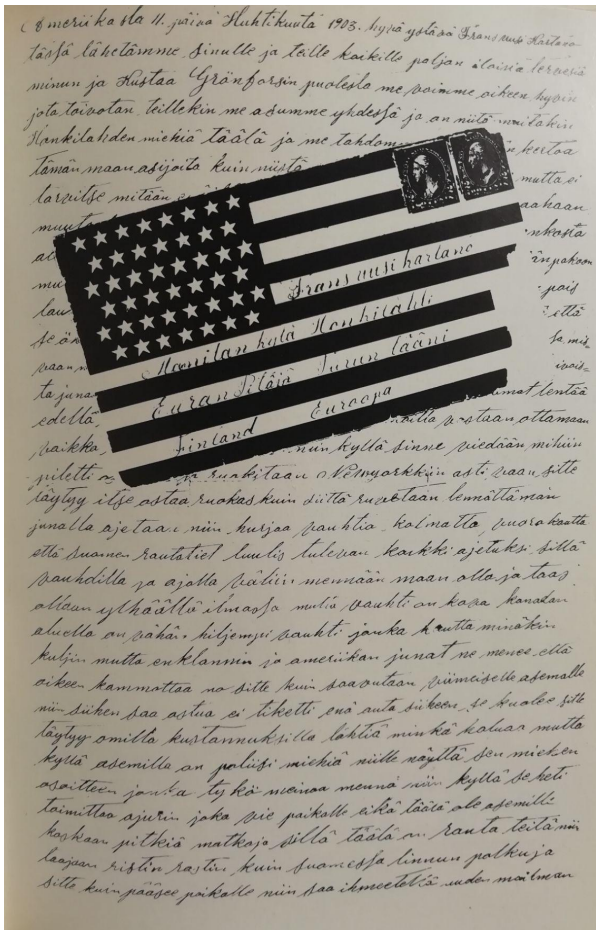
⁶⁷ Jacob Kärman kirje, 1. marraskuuta 1920. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

⁶⁸ Akseli Ahon kirje, 23. joulukuuta 1923. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

⁶⁹ Röntgenin kirje, 24. heinäkuuta 1911. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

kovin huonoja lukemaan ja käsittämään Jumalan sanasta. Olen opettanut heille hyvin suuren osan ajasta uskontoa, kuin he ovat siinä niin paljon jälessä.”⁷⁰

Niin pappien lähettäminen tarpeen mukaan paikasta toiseen, kuten myös Kallen turhautunut viesti osoittavat, oli kasvavassa amerikansuomalaisten yhteisössä papeille kova tarvetta hengellisen opetuksen vastuuhenkilöinä. Amerikansuomalainen kirkkoyhteisö toimi kuitenkin kirjeiden perusteella yhdessä pyrkien takaamaan uskonopetuksen jatkuvuuden parhaansa mukaan työn uuvuttavuudesta huolimatta.

Kuva 3. Amerikansuomalaisen siirtolaiskirje. (Lähde: Kero 1976, s. 80 - 81)

⁷⁰ Kalle Ekosken kirje, 9. kesäkuuta 1919. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

3. Amerikansuomalaisia erottavia tekijöitä

3.1 Kieli ja kulttuuri käänsivät yhteisöä sisäänpäin

Vaikka osalla amerikansuomalaisista olikin hyvä maine ahkerina ja lukutaitoisina, kertoivat ulkopuolisten käyttöön ottamat termit yhteisön sisäisistä eroista. Sanoilla kuten “raititit suomalaiset”, “kirkkosuomalaiset”, “juopposuomalaiset” ja “venäjänsuomalaiset” jaoteltiin suomalaisia ennen kaikkea uskovaisiin ja ei-uskovaisiin, mutta myös sosialisteihin ja ikäviin elämäntapoihin ajatuneisiin. Liikkuipa suomalaisista myös niin halventavia vitsejä, että toiset alkoivat lopulta esiintyä enemmän skandinaaveina, ruotsalaisina tai puolalaisina⁷¹, kuin olisivat tulleet tunnistetuiksi suomalaisiksi. Tämä häpeän tunne teki varmasti osasta amerikansuomalaisia erityisen tietoisia omasta identiteetistään ja he olivat varovaisia siinä, millaisen kuvan he itsestään antoivat. On myös mahdollista, että profiloinnin myötä amerikansuomalainen yhteisö halusi pysyäkin mieluummin keskenään, kuin yrittää tutustua toisiin siirtolaisryhmiin tai yhdysvaltalaisiin leimaamisen pelossa. 1900-luvun alussa suomalaisilla siirtolaisilla oli myös huono englanninkielitaito⁷², minkä takia näille oli luonnollista viettää aikansa pitkälti vain suomalaisessa yhteisössä. Toisaalta monilla heistä ei ollut varsinaisesti halua opiskella muita kieliä⁷³, mikä kertoo näiden tyytyväisyydestä pidättäytyä myös vapaaehtoisesti omassa porukassaan.

Suomalaisista siirtolaisista noin viidesosa oli suomenruotsalaisia⁷⁴, mutta samoista kulttuurisista lähtökohdistaan huolimatta suomalaiset eivät puutteellisen kielitaitonsa takia lähentyneet ruotsia puhuvien suomenruotsalaisten, tai ruotsalaisten siirtolaisten kanssa. Eräässä kirjeessä pappi kirjoittaa vuonna 1909 työskentelystään Fort Braggissa kertoen, kuinka paikallisissa kirkonmenoissa oli ollut tämän yllätykseksi yhtä paljon suomalaisia ja ruotsalaisia osanottajia. Paikalla olleet ruotsalaiset olivat ilmaisseet tälle halunsa saada hekin “sielunhoitoa”, mutta heille olisi tullut liian kalliiksi hankkia omaa ruotsinkielistä pappiaan. Kirjeen kirjoittajan mukaan ruotsalaiset olivat täten "vaatimalla vaatineet" häntä

⁷¹ Sariola 1982, 37-39.

⁷² Kero 1997, 365.

⁷³ Aaltonen ym. 1967, 67.

⁷⁴ Koivukangas 1978, 8

toimittamaan palveluksia myös ruotsiksi, johon pappi oli pyrkinyt vastaamaan lukemalla palveluksen tekstit ruotsinkielellä.

Puutteellisen kielitaitonsa takia tämä oli kuitenkin turhautunut tilanteeseen ja pyytää kirjeessään jotain toista henkilöä ottamaan tilanteesta vastuun. "Ajattelen että mies joka voi käyttää näitä kahta kieltä saa jo täällä paljon aikaan", hän toteaa viitaten siihen, että ruotsinkieltä taitavalla riittäisi hyvin töitä, sillä kysyntää sen kieliselle palvelukselle oli. "On paljon paikkoja jossa on vain suomalaisia ja se sopii minulle"⁷⁵, hän päättää kirjeen ilmaisten halunsa vaihtaa omaa työaluettaan mahdollisesti jonnekin sellaiseen paikkaan, jossa hänen omat kielitaitonsa riittäisi sellaisenaan. Kielen opiskelu jo valmiiksi kuormittavan työn ohella ei varmasti tuntunut houkuttelevalta monelle kirkon parissa työskennelleelle. Tässäkään tapauksessa muunkielisten kanssa ei pystytty lähentymään enempää, vaikka ruotsalaiset olivat sitä ehkä halunneetkin.

Kielen lisäksi amerikkansuomalaisella oli toisinaan vaikea tottua myös paikallisiin tapoihin. Yliopistoon päässyt Carl uskoutuu kirjeessään pastori Kuuselle omituisuudessaan haastavista olosuhteissa seuraavasti:

Ensimmäinen vuosi on aina kovin vaikeata jokaisessa koulussa. (...) Mathematica on kovin vaikeata sillä minulla on yksi opettaja joka ei voi oikein selittää asiat niin että voi ymmärtää. Täällä yliopiston ensimmäisiä luokkalaisia pidetään kovin alamaisina. Täällä on myös pieni järvi johon kaikki tottelemattomat ensimmäiset luokkalaiset paiskataan. Ei kukaan ole vielä paiskattu sinne mutta minä olen kuullut että kaksikymmentä poikaa paiskataan eli heitetään sinne tämän viikon lopulla. Minua ensin peloitti kun olin täällä kaksi viikkoa (sic) mutta nyt ei minua ollenkaan (sic) pelota sillä olen jo tottunut koulun tapoihin.⁷⁶

Carl toivoo pastorin kirjoittavan tälle takaisin "lämpimiä sanoja", joita on kuullut Kuusen "puhuvan ja kirjoittavan Jeesuksesta Kristuksesta, parhaasta ystävystä", sillä paikalla ei ole yhtään luterilaista kirkkoa, josta tuttua oppia kuulisi. Ilman kirkkoa ja sen sanomaa saattoi moni kokeakin yksinäisyyttä, mutta Carl koki pastorin sanojen tuovan hänelle tuttua turvaa uuden ja vieraan keskelle. Jälleen papin tarjoamaan tukeen nojaututiin myös silloin, kun etäisyys esti osallistumasta kirkon tapahtumiin muuten.

⁷⁵ M. Pesosen kirje 18. kesäkuuta 1909. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

⁷⁶ Carl Isaacin kirje, 21. lokakuuta 1919. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

3.2 Uskonnottomuus irtaannutti kirkkokansasta

Taloudellisten ongelmien ohella synodi kohtasi haasteita uskonnollisen ailahtelun saralla pyrkien vastaamaan haasteisiin korostamalla toiminnassaan pappien asemaa.⁷⁷ Tämän ajatuksena oli kenties tarjota kirkkoyhteistölle symbolisesti sellainen vankka henkilö, keneen nämä voisivat uuden keskellä luottaa ja tukeutua. Pappien aseman merkittävyydestä kertoo sekin, että seurakuntalaiset maksoivat kiireisille papeille vapaaehtoista papinmaksua enemmän, kuin mitä kirkollisvero olisi ollut Suomessa.⁷⁸

Tämä toimenpide vaikutti kuitenkin jopa päinvastoin aiheuttaen harmia rahvaanomaisemman väestön keskuudessa. Muun muassa Alli-niminen siirtolainen kuvailee ystävälleen lähettämässä kirjeessään olevansa pettynyt siihen, että jopa itse papit olivat niin "mahtavia", etteivät nämä siksi ystävystyneet paikallisten kanssa: "Itse kun olen vielä niin lapsellinen niin haluni on keskustella ja saada oppia aina lisää ja muuta, mutta monasti huomaa papin emännissäkin sellaista suuruutta, ettei tällaisten lasten kanssa tahdota ollenkaan keskustellakaan."⁷⁹

Samalla tavalla myös Ida oli kiinnittänyt huomiota samaan asiaan pohtiessaan kirjeessään syytä siihen, minkä takia vieraileva pastori ei ollut pitänyt olostaan "Lännessä." Termillä hän tarkoitti Amerikkaa, joka oli Suomesta vierailleen pastorin kohdalla tuntunut epäviihtyisältä. "Tietysti se johtuu siitä kun olivat käyttäytyneet kovin mahtavasti, niin eivät saaneet myöskään ystävää"⁸⁰, Ida päättelee. Näistä kirjeistä tulkiten papin oletettiin olevan ennemmin ehkä jopa symbolinen helposti lähestyttävä tukihenkilönä, jolla oli velvollisuuden ohella lähes vastuu yhteisön jäsenten hengellisestä hyvinvoinnista. Mahdollisesti jopa kiireen myötä etäiseltä vaikuttaneen papin osoittautuminen ennako-oletusten vastaisesti ylpeäksi, koki siirtolainen pettymystä. Korostetusta asemastaan ja heihin kohdistuneista suurista odotuksista huolimatta papitkin olivat vain ihmisiä, jotka eivät aina syystä tai toisesta pystyneet palvelemaan yhteisöä näiden haluamalla tavalla.

Pettymystä aiheutti myös se, jos sovittu yhteistyö Suomen seurakunnan välillä ei toteutunut. Pettynyt Emil viittaa kirjeessään jo sovittun papin tulon peruuntumisesta lähes kiivastuneena ja viestistä on pääteltävissä, että kyseessä oleva pappi olisi ennemmin jäänyt

⁷⁷ Sutinen & Pitkänen 2014, 164.

⁷⁸ Järnefelt-Rauanheimo-Rauanheimo Rauanheimo 1921, 83

⁷⁹ Allin kirje, 12. huhtikuuta 1917. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

⁸⁰ Ahon pariskunnan kirje, 25. tammikuuta 1924. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

Suomeen Kyrön seurakuntaan työskentelemään, kuin lähtenyt palvelemaan amerikansuomalaisia Amerikkaan, jossa tarvetta tämän palveluksille olisi ollut suurempi.

Tänään sain korttisi. (...) Siinä olleista asioista en kiittele. Kyllä se on totta, että maailma aina vain huononee: Nyt ei voi enää pappiinkaan luottaa. Eivätkä Keweenaw Bayssä⁸¹ asuvat suomalaiset ole yhä kalliisti ostetut kuin kyröläisetkin, vai osaako veli Korhonen asiansa esittää kaunopuheliaammin kuin minä? (...) Kyrössä on ollut jumalanpalveluksia usein, mutta Keweenaw Bayssä on vain harvoin tänä kesänä. Minä olen jo kahdesti ilmoittanut tulostasi (...). En voi niitä enää peruuttaa. Hyvä on kuitenkin se, etten minä tässä itse tule ketään pettäneeksi.⁸²

Vaikka kirkko oli monelle uskovaiselle amerikansuomalaiselle sydämen asia ja suuri tukipilari uuden elämän aloituksessa, päätti moni etenkin hieman myöhemmin maahan muuttanut olla liittymättä mihinkään kirkkoon. Osakseen tähän vaikutti se, että moni siirtolainen oli Suomesta lähtiessään nimenomaan onnistunut jättämään hengellisen elämän taakseen ja amerikkalaisen uskonvapauden nojalla heillä ei ollut velvoitetta palata sen pariin.⁸³ Esimerkiksi kaukana suuremmasta asutuskeskittymästä asuva Ida harmittelee kirjeessään sitä, että tämän perheen lisäksi hänen pienessä yhteisössään asui vain “lestadiolaisia ja jumalan kieltäjiä.”⁸⁴ Kirjeen perusteella hänellä ei ollut mitään haluakaan yrittää tutustua eri uskontokunnan, tai ei-uskovaisten kanssa, sillä hän koki yhteisönsä koostuvan saman uskon edustajista.

Myös Alli osoittaa vuonna 1917 lähetetyssä kirjeessään kiitollisuuttaan “rakasta Martta-sisarta” kohtaan sattuessaan löytämään toisen uskovaisen: “Olen iloinen Martta, että sain olla luonasi sillä ymmärsin, että molemmat olemme kulkemassa samaa päämäärää kohden ja olemme molemmat saman Isän lapsia.” Alli ilmaisee merkille pistämänsä huomion siitä, että kaikilla ei ollut samanlaista intoa myöskään “yrittääkään ymmärtää” toisia ja yksinäisyyden, joka uskovien yhteisön puuttumisesta koitui: “Tuntuu niin hauskalta, kun

⁸¹ *Michiganin Keweenaw'n niemimaan kuparikaivoksien alueella asui paljon siirtolaisia.* Keweenaw Microhistories, National Park Service. Linkki: <https://www.nps.gov/kewe/learn/historyculture/an-immigrant-story.htm>

⁸² Emilin kirje 28. elokuuta 1922, siirtolaisuusinstituutti, Maunu Kuusen arkisto.

⁸³ Pitkänen & Sutinen 2014, 164-167.

⁸⁴ Ida Ahon kirje, 13. marraskuuta 1923, Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

löytää toisen joka myöskin iloitsee samasta asiasta, kuin itsekin, sillä monesti tuntee itsensä niin yksinäiseksi täällä vieraalla maalla.”⁸⁵

Amerikansuomalaisten kesken vallitsi jako kirkossa käyvien ja kirkossa käymättömien kesken⁸⁶, mikä osoittaa uskonnollisuuden olleen merkittävä yhdistävä, mutta myös erottava tekijä näiden yhteisössä. Vaikka harras uskonnollinen elämä vahvistikin kirkkokansaa keskenään, hankaloitti suomalainen pidättyvämpi elämäntyyli sulautumasta osaksi eläväisempää amerikkalaista kulttuuria. “Amerikan suomalainen nuoriso kasvaa samassa suuressa vapaudessa kuin nuori väki yleensä uudella mantereella”⁸⁷, totesi Rauanheimo viitatessaan siihen, kuinka nuoremmat sukupolvet elivät selvästi aiempia vapaammin. Tämä tuli näkyviin erityisesti näiden asennoitumisessa vanhempia siirtolaisia yhtenäistäneeseen uskonnollisuuteen. Nämä nimittäin kokivat omalla kohdallaan merkityksettömäksi kokoontua vanhanaikaisella tavalla koruttomissa kirkkorakennuksissa, joissa usein muisteltiin heille vierasta Suomea ja siihen liittyviä asioita.⁸⁸

Siirtolaiset perehtyivät samaan aikaan moniin eri oppeihin ateismista astrologiaan, sekä materialismiin⁸⁹ ja kuten kirjeistä käy ilmi, uskonnottomuus harmitti etenkin monia kirkon parissa työskennelleitä. Erityistä vastuuta amerikansuomalaisten sielunelämästä kantaneet papit olivat ilmiöstä huolissaan ja Yhdysvalloissa ja Kanadassa kiertänyt pappi nuhtelikin kirjeessään siirtolaisten puutteellista hengen hoitoa kuvaillen haluaan koota hajallaan asuvia kansalaisia evankeliumin ympärille kiireellisesti.⁹⁰

Nuoremman sukupolven laantunut kiinnostus kirkkojen tarjoamaa toimintaa kohtaan herätti keskustelua myös raamattupiirin saralla. “Aivan tuntuu ikävältä kuin ei niitä ole, edenkään muistellessa opiston kokousten virvoittavia hetkiä”, päivittelee eräs kokoontumisten vähenemistä. Samalla hän suree sitä, kuinka “raamattulukupiiri ei ole ollut nuorten keskuudessa pitkään aikaan” ja kuinka “viimeinen oli elossa toista vuotta sitten, mutta sekin oli huonosti järjestetty, ja vanhemmat miehet ottivat vain osaa, ja hekin usein välttelevällä tavalla joten se kesti lyhyen aikaa.”⁹¹

Nuorisoseuran kuihtumista ja sen lakkauttamista harmitteli myös Aili.⁹² Eräessä kirjeessä pohditaan pian koittavia nuorisojuhlia ja kirjoittaja kertoo odottavansa tilaisuuteen saapuvaksi paljon väkeä, vaikka ensisijaisesti toivookin, kuinka “tässäkin piirissä uskovien

⁸⁵ Allin kirje, 12. huhtikuuta 1917. Siirtolaisuusinstituutti, Maunu Kuusen kokoelma.

⁸⁶ Rauanheimo 1921, 137.

⁸⁷ Rauanheimo 1921, 140.

⁸⁸ Pitkänen & Sutinen 2014, 167.

⁸⁹ Sariola 1982, 87.

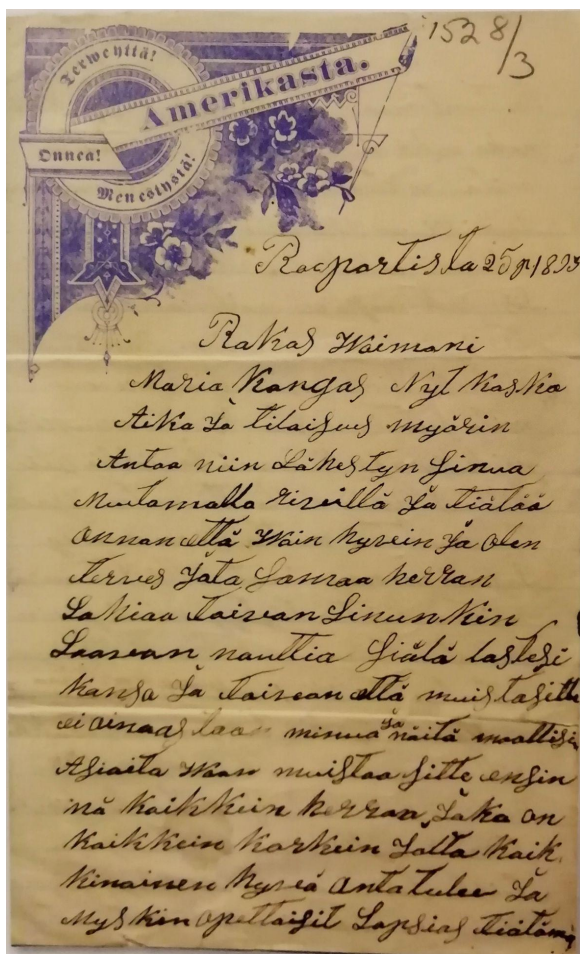
⁹⁰ Nimetön kirje, ei päivämäärää. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

⁹¹ Pokkosen kirje, 10. kesäkuuta 1917. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

⁹² Ailin kirje, 20. syyskuuta 1919. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

nuorten luku saisi kasvaa. (...) Tärkeintä olisi saada herran omat lojaaliksi herralleen tällaisen luopumuksen aikana kuin nykyään elämme.”⁹³

Nuoremman sukupolven laantunut kiinnostus kirkkoa kohtaan kertoo näiden painoarvojen siirtymisestä pois amerikansuomalaiselle yhteisölle alunperin merkityksellisestä uskonnollisuudesta. Samalla se voi kenties viitata nuoremman väen kasvaneeseen mielenkiintoon integroitua ennemmin muiden kansallisuuksien kanssa. Joka tapauksessa uskonnollinen väestö koki kasvavan uskonnottomuuden tekijänä, joka erotti jäseniä heille edelleen kuitenkin tärkeästä yhteisöllisyyden tarjoajasta.

Kuva 4. Kuva siirtolaiskirjeestä. (Lähde: Pitkänen & Sutinen 2014, 285.)

⁹³ Saaristen kirje, 10. helmikuuta 1919. Siirtolaisuinstituutin arkisto, Maunu Kusen kokoelma.

3.3 Sosialismia kitkettiin yhteisön kesken

Monen siirtolaisen katsottiin tuoneen Suomesta mukanaan paheksutun taipumuksen liialliseen alkoholin kulutukseen, jonka ongelman ytimessä vaikuttivat varmasti osakseen taloudelliset vaikeudet ja sopeutumiseen liittyvät huolet. Sillä vieraalla maalla ei ollut enää valtionkirkkoa tai sukua vahtimassa ja hillitsemässä näitä paheksuttuja tapoja, koituivat kapakat usean siirtolaisen kohtaloksi monen heistä alkoholisoituttua pahasti. Tämä vaikutti 1880-luvulla jopa Suomesta pyydettyihin pappeihin, joilla ei ollut halua lähteä töihin Amerikkaan, sillä he ajattelivat siirtolaisten hävittäneen “itsestään Jumalankuvan ja käsittäneet väärin Amerikan vapauden.”⁹⁴

Alkoholin suurkulutusta kitkemään perustettiin niin kutsuttu raittiusseura, joka amerikansuomalaisen parissa oli esimerkiksi ruotsalaisten ja norjalaisen järjestöihin verrattuna ohjenuoriltaan alkuun kovin tiukka. Jäseniltään, eli “raituusmiehiltä” oli kielletty säännöissä muun muassa kiroilu, uhkapelien pelaaminen, tanssiminen “kelvottomissa tilaisuuksissa”, siveetön elämä, kanssaihminen sortaminen sekä kateellisuus. Vasta myöhemmin järjestö luopui vanhoillisista linjoistaan ja 1920-luvulla voimaan astuneen kieltolain myötä toiminnalle ei ollut enää tarvetta.⁹⁵ Vaikka ohjenuorat jäsenilleen olivatkin tiukat, arvostettiin raittiusseuraan kuulumista työpaikoilla.⁹⁶ Tiukoista linjoistaan huolimatta raittiusseura pyrki omalla tavallaan pitämään amerikansuomalaiset jäsenensä siis yhteiskuntakelpoisina.

Täysraittius liitettiin pitkälti hartaaseen elämäntyyliin, jota uskonnolliset amerikansuomalaiset noudattivat. Samaan aikaan siirtolaiset toivat Euroopasta mukanaan sosialismin aatteen, jonka suomalaiset kannattajat Yhdysvalloissa muodostivat suurimman ryhmän. Rauanheimon mukaan nämä olisivat nousseet vallitsevaan asemaan, elleivät heidän suuntariitansa poliittisissa linjoissa olisi olleet niin räikeitä.⁹⁷ Kirkkoon kuulumattomat sosialistit aiheuttivat huolta valmiiksi uskonnollisen epävakauden kanssa kamppaileville luterilaisille. Näin kirkko ja sosialismi erkanivat jo alussa kahteen leiriin, joiden välillä syntyneet erimielisyydet puhkesivat monesti jopa niin koviksi riidoiksi, että osa amerikansuomalaisista koki viisaammaksi pysyä tietoisesti niistä puolueettomana.⁹⁸

⁹⁴ Rauanheimo 1921, 68-69.

⁹⁵ Kero 1976, 117-122.

⁹⁶ Järnefelt-Rauanheimo-Rauanheimo Rauanheimo 1921, 76.

⁹⁷ Järnefelt-Rauanheimo-Rauanheimo Rauanheimo 1921, 114.

⁹⁸ Pitkänen & Sutinen 2014, 165

Sosialistit kapinoivat kristillisiä oppeja vastaan jättämällä esimerkiksi lapsensa kastamatta, he eivät menneet vihille ja hautajaismenotkin suoritettiin ilman kirkollisia perinteitä. Eräässä avoimessa mielenosoituksessa Virginiassa sosialistin saapuivat jumalanpalvelukseen, jossa he alkoivat lukea Työmies-lehteä ääneen⁹⁹ protestina kristillistä sanomaa vastaan.

Kirjeissäkin on huomattavissa uskonnollisen yhteisön tapa leimata sosialistit usein juopottelijoiksi ja heistä puhutaan, kuin he olisivat uskonnon hylkäämisen vaikutuksesta joutuneet elämässään perinpohjaisesti hukkaan. Esimerkiksi Aili kertoo kirjeessä avoimesti, kuinka hänen ystävättärillään Annilla ja Idalla on molemmilla juoppo-puolisot.¹⁰⁰ Aili kuvailee ystävyysuhdettaan alkoholisoituneen miehen vaimon kanssa ja kertoo myös, kuinka he ovat kaikki tavalla tai toisella oppineet elämään ikävän asian kanssa. Pariskunnan alkaessa tapansa mukaan riitelemään, kertoo Aili vetäytyneensä monesti perheen lasten kanssa toiseen huoneeseen, jotta näiden ei tarvinnut kuunnella kahakkaa. Aili selittää miehen alkoholisoitumista viitaten siihen, että sosialistien kanssa tutustuminen olisi ajanut miehen huonoille tavoille. Mies ei hänen mukaansa juonut yhtään ennen naimisiin menoa, mutta ryhdyttyään viettämään aikaa muiden sosialistien kanssa tämä lopulta "rupes juomaan." Kirkon piirissä sosialisteja leimattiinkin "perheen särkijöiksi",¹⁰¹ vaikkakin samaan aikaan eroavaisuudet tuntuivat rikkovan samassa määrin amerikansuomalaisten omaa yhteishenkeä. Vaikka juopottelun liittämisessä sosialismiin olikin perää, saattoi mukana olla myös harkittua pyrkimystä leimata sosialistit kärkkäänä poliittisena osapuolena kirkollisen hurskauden vastakohtaksi ja kenties siten kasvattaa raittiusseuran ja uskon kannatusta. Sosialisti oli toisin sanoen huono esimerkki uskosta luopuneesta ja suuntansa kadotaneesta kansalaisesta.

Uskovaisen elämäntavan omaavien ja poliittisesti valveutuneiden sosialistien erkaneminen kahdeksi eri elämäntyyliseksi herätti kuitenkin sen verran huolta, että ainakin vielä alkuvaiheessa siihen koitettiin puuttua yhteisön sisältä käsin. Eräs seurakuntalainen kirjoittaa ajatuksistaan liittyen perheenjäsenensä Hilmaan, joka ei ollut vielä osoittanut kiinnostusta uskon asioita kohtaan. Kirjoittaja mainitsee sivumennen myös mahdollisuuden siihen, että tämä saattaisi uskon sijaan ajautua mahdollisesti sosialismin pariin, kuin nämä kaksi olisivat suoraan toistensa vastakohtia:

Saan manita ettei Hilma ole vielä päässy kiintymään uskon asioihin mutta on se vähän tasaantunu ei se meidän tietääksemme ole käyny sosialisti haalilla, ja se nyt palvelee Tohtori Moorsissa. Me pyydämme että jos te kirjoittaisitte Hiljalle

⁹⁹ Sariola 1982, 125.

¹⁰⁰ Ailin kirje, 9. marraskuuta 1917. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

¹⁰¹ Sariola 1982, 124.

*itselle joitakin varoituksen ja neuvon sanoja, me uskomme että se kaikkein parhaiten Hilmaan vaikuttaa. Hän on ollu siitä lähtien erilaisempi kuin te olitte täällä meillä ja puhuitte hänelle sen tien vaarallisuudesta jota hän on kulkemassa.*¹⁰²

Viesti on osoitettu mahdollisesti pastorille itselleen, jolta pyydetään apua Hilman saattamisesta uskon pariin. Kirjeen perusteella yhteisössä ajateltiin siis jopa, että heillä keskenään oli vastuu kuin vahvistaa jäsenensä uskoa ja ainakin varoa, ettei tämä vaipunut kavalana pidettyyn sosialismiin.

Myös Nestori ilmaisi huolensa "ristin saaranan hylänneiden" pastori Kuuselle kirjeessään. Tämä puntaroi uskonnollisen lehden jakamista myös sellaisille, jotka ottavat Jumalan sanaa vastaan "vastenmielisesti" ja kuvailee nähneensä surullisia tapauksia uskosta luopuneiden keskuudessa. Samalla hän kertoo tavanneensa vain vähän sellaisia, jotka enää ottivat lehtiä ilolla vastaan saaden siitä "ravintoa (...) elämän kaidalla tiellä." Nestori oli hyvin tietoinen ei-uskovaisesta väestöstä, eikä ainakaan oma-aloitteisesti halunnut tarjota näille väkisin uskon sanomaa. Häntä harmitti erityisesti alkoholiin vaipuneiden kansalaisten kohtalo: "niin hukkuu synneissään kun hylkää vapahtajansa ja tuhoaa varansa ja terveytensä. Himojen orjuudessa (...) välkijuomat uhkaavat tuhota koko kansamme kun emme tahdo siunausta niin meidän pitää juoda kiusausta (...)." ¹⁰³

¹⁰² Maria ja Johan Rytyn kirje 11. lokakuuta 1917. Siirtolaisuusinstituutin arkisto. Maunu Kuusen kokoelma.

¹⁰³ Nestorin kirje 1914, Siirtolaisuusinstituutin arkisto, 1977.

4. “*Muukalaisuuden aika*”: Kuulumattomuutta ja katkeruutta kahden maan välissä

4.1 Oman paikan etsimistä

Vanhan maailman henkisestä väsymyksestä, moraalisesta ja poliittisesta rappiosta, tuloksettomista sodista ja sisäisistä vallankumouksista käännyttiin mielellään läntisellä mantereella sijaitsevaa yhteiskunnallista maailmaa kohti, jossa väsymätön toiminta johtaa kaikkea eteenpäin jättiaskelin.¹⁰⁴

Edellä Kero kuvailee Suomesta lähteneiden siirtolaisten pettymyksen tunteita kotimaataan kohtaan, joka ei ollut onnistunut tarjoamaan kansalaisilleen tyydyttävää taloudellista, tai poliittista turvaa. Moni siirtolainen oli jo lähtiessään siis valmiiksi katkeroitunut Suomea kohtaan, minkä lisäksi tilannetta kärjisti maan sisällä vallinnut tuomitseva asennoituminen siirtolaisuuteen. 1800-luvun lopussa siirtolaiseksi lähteneellä oli jopa epäisänmaallinen leima¹⁰⁵, sillä näiden ajateltiin “hylänneen” kotimaansa ja Venäjän sortotoimien aikaista siirtolaisuutta pidettiin jopa pelkuruutena sekä vastuun pakenemisena. Etenkin Suomessa työskennelleiden pappien suhtautuminen siirtolaisuuteen oli hyvin kielteinen¹⁰⁶, mikä saattaa osakseen selittää amerikansuomalaisten kirjeissä esiin nousutta erityistä tukeutumista heidän keskuuteensa lopulta saapuneita pappeja kohtaan. Valkoisen puolen voitettua ja ryhdyttyä hallinnoimaan Suomea vuoden 1918 sisällissodan jälkeen ajateltiin oikeistomielisten amerikansuomalaisten keskuudessa, että suhteet voisivat viimein lähentyä entisen kotimaan kanssa. Kun tämä ei kuitenkaan tapahtunut, joutuivat Amerikassa asuvat siirtolaiset pettymään uudelleen.¹⁰⁷ Vaikka siirtolaisten kirjeitä saatettiin julkaista Suomen sanomalehdissä, eivät suomalaiset suureksi osin olleet kiinnostuneita siirtolaisista ja näiden kotaloista.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Kero 1976, 13.

¹⁰⁵ Kero 1997, 355.

¹⁰⁶ Kero 1996, 120–121.

¹⁰⁷ Tokoi 1949, 5-7.

¹⁰⁸ Engelberg 1944, 155-156.

Amerikan mantereelle parempien elinolojen perästä ja sitten huomiotta jääminen on voinut olla monelle siirtolaiselle erityisen raskasta ja vaikuttaa siihen, kuinka he Suomesta ajattelivat muuttonsa jälkee. Yritystä yhteistyöhön esiintyi kuitenkin joillain saroilla. Esimerkiksi Suomalaisen Kansanvalistusseura pyrki pitämään yhteyttä siirtolaisiksi lähteneisiin, vaikkakin sen toiminta oli melko vaatimatonta vielä 1800-luvun lopulla.¹⁰⁹ Suomi-Seuran kautta toteutettuja ystävyysmatkoja tehtiin suurelta osin Suomesta Amerikkaan päin, mutta kadotetun yhteyden luominen ei kuitenkaan sujunut niin luonnollisesti, kun oli kenties oletettu. Ystävyysseurojen tarkoituksena oli vahvistaa suomalaisten ja siirtolaisten suhteita, mutta monesti Suomessa vierailleet amerikansuomalaiset kokivat vaikeaksi samaistua muuttuneisiin oloihin. Amerikansuomalaisia tulivat muistetuksi köyhistä oloista, joiden takia he olivat alun perin päättäneet lähteä siirtolaisiksi. Nyt kehittyneessä Suomessa kuitenkin yhä useampi oli saavuttanut saman elintason lähtemättä maasta pois ja amerikansuomalainen saattoi jälleen kokea alemmuuden tunnetta palattuaan takaisin sinne.¹¹⁰ Vaikka erkaantuminen suomalaisesta kulttuurista vääjäämättä tapahtuikin ajan myötä, olivat kuitenkin vielä toisen ja kolmannen sukupolven siirtolaiset tietoisia sukujuuristaan.¹¹¹ Toisen maailmansodan aikaan esimerkiksi kutsuntaikäisten amerikansuomalaisten eteen tuli kysymys siitä, kumman riveihin he liittyisivät, Yhdysvaltojen vai mahdollisesti Suomen.¹¹² “Amerikan Legioonaksi” kutsutun 370 vapaaehtoisen miehen joukko lähtikin lopulta velvollisuudentunnostaan monelle tuntemattomaan Suomeen, vaikkakin suurin osa näistä kerkesi saapua perille vasta sodan lopulla.¹¹³

Suomalaisen evankelisluterilaisen kirkon sanoma ja yhteistyö ylettyivät meren yli taas hyvin ainutlaatuisella tavalla muun muassa pappien vaihdon suhteen. Työntekijöitä lähetettiin tarvittaessa maiden välillä sinne, missä näistä oli pulaa ja myös toisinaan pestejä aukeni vapaaksi niin suomalaisille, että amerikansuomalaisille. Vuonna 1923 Jersey City:stä lähetetyssä kirjeessä Amerikassa asunut Akseli vastaa Suomesta saapuneeseen pyyntöön tulla Suomeen nuorisotyöntekijäksi seuraavasti:

Kyllä muuten pidän nuorisotyöstä paljon, ja mielelläni myös tulisin sinne Suomeen jolloinkin vähäksi aikaa. Isien maa tuntuu jotenkin rakkaalta, vaikken ole sitä milloinkaan nähnyt. Kuitenkaan en ajattele voivani tulla sinne varsinaisesti mihinkään

¹⁰⁹ Kero 1997, 356.

¹¹⁰ Tokoi 1949, 10.

¹¹¹ Yli-Olli 2003, 85-86.

¹¹² Tokoi 1949, 98.

¹¹³ Kero 1997, 226.

*toimeen. Tunnen kutsumukseni olevan täällä, varsinkin kun elomiehistä Herran pellolla täällä on puutetta.*¹¹⁴

Joko Akseli ei nuoremman siirtolaissukupolven edustajana ollut itse käynyt Suomessa, tai hän ei muistanut sitä, mutta siitä huolimatta tämän kirje huokuu lämpöä “isien maata”, kohtaan. Tämän kirjeenvaihdon kautta nuoremmat siirtolaiset saattoivat kuulla paljon hyvää Suomesta ja kasvava kiinnostus edesauttoi pitämään maiden välisiä suhteita yllä, vaikkei näiden aina ollutkaan mahdollista lähteä työhön meren taakse.

Toisinaan Suomen ja Amerikan toimijoiden yhteistyössä kuitenkin ilmeni epäselvyyksiä esimerkiksi siinä, kummalle toiminnan järjestäminen todellisuudessa kuului. Hengellistä toimintaa ulkomaille muuttaneille suomalaisille tarjoavan Merimieslähetyksen¹¹⁵ nimissä kirjoitetussa pitkässä kirjeessä vuodelta 1911 puntaroidaan, miksi orpokodin perustaminen kuului ennemmin Synodin, kuin heidän haltuunsa:

*Herra antaa meille tehtäviä ja kun hän antaa jonkun tehtävän, niin hän kyllä myös johdattaa asiat niin, että meille tulee selvyys mitä ja miten meidän tulee toimia. (...) Asia on pantava alulle synoodin vastuulla ja nimessä, sillä luulen, ettei merimieslähetyks ottaisi asiakseen ruweta tämänkaltaisiin puuhiin. Se pitää yllä siirtolaislähetystä siten, että se wointinsa mukaan lähettää siirtolaispastoreita, joiden tehtävänä on Jumalan työtä saada alkuun, mutta työn jatkamisen ja sisälähetyksen eri haaroista huolehtimisen se uskoo suomalaisten kirkkokuntien ja juuri synoodin tehtäväksi.*¹¹⁶

Kirjoittaja uskoo orpokodin perustamisen kuuluvan nimenomaan Suomi Synodin tehtäväksi, sillä sen toiminta koski etupäässä vain amerikansuomalaisia, eikä sillä ollut varsinaista yhteyttä Suomen kanssa. Vaikka Merimieslähetyksen tehtäviin kuuluikin laittaa alulle kirkollisia tehtäviä myös ulkomailla, oli Suomi Synodin niiden toimintaa jatkettava itse. Näin amerikansuomalaiset ulkoistettiin pois sen toiminta-alueelta ja vaikka kirje ei sitä osoita, on hyvin mahdollista, että epäselvyydet ovat voineet luoda kitkaa toimijoiden välillä. Jos asioita on ollut helpompi hoitaa ilman viestittelyä ja epävarmaa pohdintaa, ovat osapuolet hyvinkin lopulta päättäneet erkaantua yhteistyöstä. Vaikka amerikansuomalaiset olisivatkin mielellään

¹¹⁴ Akseli Ahon kirje, 23. joulukuuta 1923. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

¹¹⁵ Merimieskirkon esittely. Linkki: <https://merimieskirkko.fi/en/>

¹¹⁶ Lauri kirje, Finnish Seamen's Mission, 21. joulukuuta, 1911. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

nojanneet suomalaiseseen apuun ja tukeen, pärjäsi yhteisö kuitenkin moitteetta omillaan. Kuten Akselin kirje nuorisoseuralle osoitti, joutuessaan valitsemaan, valitsivat amerikansuomalaiset oman yhteisönsä.

4.2 Katkeruutta ja kaipuuta

Suomalaisten kielteinen asennoituminen siirtolaisuuteen tuli esiin Oulun Wiikko-Sanomissa, joissa julkaistiin vuonna 1865 siirtolaisuutta kovin sanoin arvosteleva kirjoitus:

Kuinka sitten mahtaa olla sen mieli, joka on wieraille maille mennyt onnensa noutamaan, ja hätääntynyt kurjuuteen! Hänellä ei ole mitään mikä rintaansa lämmittäisi; katumus ja kaipuu kalvaa alati hänen sydäntänsä juurta; hahmona astelee hän kuin erämaassa, kunnes viimein kuoleman kylmä koura lopettaa surkean elämänsä. Syystä siis Suomalainen sanoo: 'oma maa mansikka, muu maa mustikka' ja rakastaa wakaasti kotimaallaansa olla ja elää, tytyen (sic) niihin niukkoihin lahjoihin, mitkä otsansa hiellä woipi siitä irti kiskoa.¹¹⁷

Tämä asennoituminen on varmasti vaikuttanut amerikansuomalaisten tapoihin kertoa kuulumisistaan Suomeen vältellessään heistä muodostettua mielikuvaa kiittämättöminä, tai asemastaan ylpistyneinä. Toisaalta se, ettei amerikansuomalainen välttämättä uskaltanut ilmaista rehellisesti tuntojaan Suomeen jääneille läheisilleen on entisestään aiheuttanut väliin putoamista entisen, sekä nykyisen elämän välillä.

Suomalaisen työväenliikkeen merkittävä hahmo ja itsekin Amerikkaan siirtolaiseksi muuttanut Oskari Tokoi menetti työpaikkansa kaivosmiehenä laman seurauksena joutuen näin palaamaan pakon edessä takaisin Suomeen. Toimittuaan vuoden 1918 sisällissodassa punaisten vallankumoushallituksessa, tuomittiin Tokoi kuolemaan maanpetoksesta¹¹⁸ ja lopulta hän palasi takaisin Yhdysvaltoihin.¹¹⁹ Tokoi kuvailee muistelmissaan tuntojaan suomalaisten katkeruudesta entistä kotimaataan kohtaan seuraavasti:

¹¹⁷ Kero 1976, 50-51.

¹¹⁸ Vuonna 1944 eduskunta vapautti Tokoin kuolemantuomiosta Lex Tokoi -säädöksellä.

¹¹⁹ Aaltonen ym. 1967, 65-110.

Hehän olivat sellaisia kuivia oksia tai ehkä paremmin kuvia lehtiä, joita tuuli oli varistellut puusta ja kuljettanut mihin sattui ja joita elinvoimainen emäpuu ei kaivannut. (...) Tähän välinpitämättömyyteen oli syynä sekin, että Suomelle, vaikka oli autonominen ja omissa asioissaan itsenäinen, ei ollut itsenäistä ulkomaanedustusta, vaan maamme kuului siinä suhteessa Venäjän suureen valtakuntaan. (...) Täten Amerikan suomalaiset tunsivat itsensä paljon unohdetuimmiksi ja synnyinmaastaan eristetyimmiksi kuin mistään toisista maista tulleet siirtolaiset. (...) Totta puhuen, ei tuota yhteyttä suomalaisten siirtolaisten puolellakaan erityisesti kaivattu, koska kotimaa ei kuitenkaan kyennyt tarjoamaan mitään sellaista, mitä he olisivat tarvinneet. Näin jouduttiin elämään omaa eristäytynyttä elämää.¹²⁰

Amerikansuomalaiset elivät näin kuin kahden kansalaisuuden välissä, jossa oman paikan löytäminen oli hankalaa. Amerikassa heihin kohdistettiin jaottelua ja Suomessa siirtolaiseksi lähteminen tuomittiin pitkään. Ikävät asenteet eivät kuitenkaan liittyneet pelkästään maasta lähtemiseen, vaan amerikansuomalaisista muodostettiin kärkkäitä mielikuvia näiden asettauduttua Amerikkaan. Suomi Seura RY:n sihteerinä 1920-1950-luvuilla toiminut Rafael Engelberg oli asiasta huolissaan pohtiessaan, kuinka huomiota kiinnitettiin amerikansuomalaisissa “yksipuolisesti joihinkin vähemmän miellyttäviin erikoistapauksiin, joita joskus täällä kävijöissä tai tänne palaavissa on saatettu havaita; tai on yleistetty jotkut tiedot Amerikan suomalaisten keskuudessa esiintyvistä yhteiskuntavastaisista ja maallemme vihamielisistä aineksista ja sanottu, että semmoisia ne ovat Amerikan suomalaiset.”¹²¹

Muutamissa kirjeissä amerikansuomalaiset ilmaisevat huolta jopa toisten siirtolaisten luomista mielikuvista. Juoruaminen ja siitä kiinni jääminen asetti toisinaan amerikansuomalaiset toisiaan vastaan, johon nämä saattoivat ikään kuin osoittaa mieltään kirjoittamattomuudella. Vuonna 1919 lähetetyn kirjeen kirjoittaja epäilee suututtaneensa vastaanottajan epäillessään tämän “tiedonantoja Hancockiin liittyen”, mutta pahoittelee erehdystään. Väärinymmärryksistä huolimatta tämä ilmoittaa kuitenkin olevan valmis aloittamaan sijaisena paikassa, josta he ilmeisesti aiemmin olivat keskustelleet. "Jokohan sinä lienet saanut sijaisen itsellesi? Jos olet ilman, niin minä olen valmis nyt tulemaan sijaisekseni, jos kelpaan.”¹²²

Kuten pappien “mahtavuutta” päivitelleiden kirjeet osoittivat, olivat tällaiset ylpeyden piirteet yleisesti tuomittavia. Ikävien juorujen kuuleminen itsestä sai esimerkiksi Emilin pahoittamaan mielensä ja tämä kirjoittaakin vuonna 1918 kirjeen jo toistamiseen henkilölle,

¹²⁰ Tokoi 1949, 5-6.

¹²¹ Engelberg 1944, 155-156.

¹²² Röntgenin kirje, 24. heinäkuuta 1911. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

jolta tämä on odottanut vastausta kuukausia sitä kuitenkaan saamatta. Hän nostaa esille epäilyksensä, että kirjeettömyys johtuisi vastaanottajan kuulemasta juorusta:

*Kuulin että te olitte kirjoittaneet Nuoriso Liitolle kirjeen jossa te nuhtelitte meitä sanoen 'Onko teistä tullut niin mahtavia miehiä ja naisia että enään voi kirjoittaakaan teille. Arvoisa veli on minulla ollut oikein paha olla kun olen ajatellut että jos te pidätte minua mahtavana ja ylpeänä. En minä halua olla senlainen (...). Elämän aika on niin lyhyt että ei ole aikaa olla mistään mahtavia.'*¹²³

Vieraantuminen suomalaisesta kulttuurista ja samassa suhteessa amerikkalaistuminen ovat voineet vaikuttaa epäisänmaalliselta ja siten edesauttaa leimaantumista ylpeäksi. Toisaalta vaikka Emil jatkaakin vannon, ettei tämä todellisuudessa ole ollenkaan niin ylpeä, kuin mielikuva hänestä on muodostunut, ei hän myöskään peittele vieraantumistaan. Hän kertoo kirjoittavansa kirjeen suomeksi pitääkseen yllä kielitaitoaan, joka on muutamia pieniä kirjoitusvirheitä lukuunottamatta täysin oikeaoppista. Kertoessaan esimerkiksi sairautta olevan liikkeellä erityisen paljon, ilmaisee Emil kenties vahingossa englantilaisittain monen paikallisen joutuneen sairauden vuoksi “bedin” omaksi “pedin” sijaan. Tämä englannin ja suomenkielen sekoitus, “finglish” tai “fingliska” oli asia, jota Suomeen lähetetyissä kirjeissä yritettiin tietoisesti hillitä, vaikkakin amerikansuomalaisten kesken se oli tavallista.¹²⁴ Mielenkiintoisesti Emil päättää kuitenkin viestinsä nimenomaan englanniksi myöntäessään kokevansa olonsa yksinäiseksi. Hän pyytämää kirjeen saajalta vastausta, sillä hänellä ei ole muita ystäviä, keneltä kirjeitä odottaa: "Answer this letter for I have no friends who would write and dictate the good words to me."

Amerikansuomalaisten mielenkiinnosta pitää yhteyttä Suomeen ja siellä asuviin ajoittaisista väärinymmärryksistä huolimatta kertoo se, kuinka suuresti kuulumisia näiltä odotettiin. Fanny kiittää sydämellisesti kirjeestä, joka oli "kovin tervetullut taas pitkästä aikaa."¹²⁵ Myös Tyne ilmaisee odottaneensa kirjettä kovasti ja "suureksi iloksein ja lohdutuksein" sen viimein saapuneen. Hän kuvailee kirjeen sisällön tuoneen hänelle suurta iloa, joka “oli sielullekin lääkettä jota juuri nyt tarvitsen!”¹²⁶ Kaukana lähimmäisistään asuville amerikansuomalaisille kirjeet olivat väylä pitää yhteyttä, kuulla tapahtuneista, kuten myös

¹²³ Emilin kirje, 15. toukokuuta 1918. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

¹²⁴ Pitkänen & Sutinen 2014, 217.

¹²⁵ Fannyn kirje, 2 - 4 - 1959. Siirtolaisuusinstituutti. Maunu Kuusen kokoelma.

¹²⁶ Tyne Isaacin kirje, 17. syyskuuta (epäselvä vuosi), Siirtolaisuusinstituutti, Maunu Kuusen Kokoelma.

osoittaa tukeaan näiden suuntaan. Niiden kautta keskusteltiin esimerkiksi meren takana sairastuneiden tilanteista, kuten Tyynen kirjeessään liikuttuneena tekee.

Tämän lisäksi Amerikkaan muuttaneilla oli tapana lähettää erilaisia paketteja lahjoina Suomeen. Etenkin sota- ja pula-aikaan tarpeellisia avustuksia lähetettiin tiuhempaan ja myös Tyynen mies Edward laittoi veljelleen paketin kenkiä, pari paunaa kahvia ja palasokeria, sekä kertoo myös Tyynen lähettäneen vastaanottajan vaimolle puvun matkaan.¹²⁷ Vaikka avustus olikin vapaaehtoista, kokivat amerikansuomalaiset toisinaan paineita avun tarjoamisesta. Suomen sukulaiset saattoivat nimittäin ajatella Amerikassa asuvien elävän mielikuvissaan suurissa rikkauksissa ja olettivat saavansa näiltä tarvittaessa runsasta avustusta.¹²⁸ Edward kuitenkin vaikuttaa kirjeessään olevansa mielissään voidessaan auttaa läheisiään parhaansa mukaan.

Siirtolaisten suhteet entiseen kotimaahansa ja siellä asuviin sukulaisiin vaihtelivat suuresti. Joissain perheissä mies saattoi vain "kadota" Amerikkaan ilmoittamatta lähdöstään ja toisten kohdalla kirjeiden lähettely loppui vuosien saatossa ilman selittelyjä.¹²⁹ Missä uuden elämän kuvailu koti-Suomesta ja viestien saaminen sieltä päin antoivat alkuun tarvittavan tuen siirtolaiselle, saattoi yhteydenpito lopulta käydä lähinnä taakaksi¹³⁰, kun näiden elämät olivat eriytyneet tarpeeksi. Kun siirtolaiset sopeutuivat uuteen elämään muiden amerikansuomalaisten keskuudessa, ei Suomeen ehditty kirjoittaa yhtä usein, kuin aiemmin. Edward ilmaisee veljelleen lähettämässään kirjeessä, kuinka "aika kuluu niin nopeasti käsistä, ettei aina muista että on jo kuukausia, jopa vuosiakin kulunut siitä, kun kirjoitin." Myöskin Ida aloittaa kirjeensä pahoitellen, ettei tämä ole aikeistaan huolimatta vain saanut aikaiseksi kirjoittaa.¹³¹

Toiset saattoivat pitää yhteyttä siitä huolimatta, että näiden arki pyöri jo täysin uuden elämän ympärillä ja myös Maria aloittaa paljastamalla, että "minulla on ollu kiirusta että en ole joutanut sinne kirjoittaa".¹³² Palvelustyttöjen palkka oli Amerikassa erinomainen ja työpaikkojen runsauden vuoksi suomalaisnaisille oli jopa varaa valita, missä he työskentelivät.¹³³ Palvelusammattiin tiensä löytänyt Maria kuvailee kirjeessään kovin toimeliasta arkeaan perheen kuuden lapsen vahtina selvästi innostuneena. Erityisesti perheen pariskuntaan tutustuminen ja näistä uusien ystävien saaminen vaikuttaa kuitenkin olleen

¹²⁷ Edward Isaacin kirje, 6. helmikuuta 1951, Siirtolaisuusinstituutti, Maunu Kuusen kokoelma.

¹²⁸ Pitkänen & Sutinen 2014, 278.

¹²⁹ Yli-Olli 2003, 94-95.

¹³⁰ Pitkänen & Sutinen 2014, 112.

¹³¹ Ida Ahon kirje 13. marraskuuta 1923, Siirtolaisuusinstituutti, Maunu Kuusen kokoelma.

¹³² Marian kirje 3. heinäkuuta 1921. Siirtolaisuusinstituutin arkisto.

¹³³ Rauanheimo 1921, 107.

kaikkein merkittävin asia Marialle. Tämä kertoo pariskunnasta kirjeessään kovin tarkkaan, vaikka vastaanottaja itse tuskin perhettä tunsikaan.

Pakettien lisäksi amerikansuomalaisilla oli tapana toimittaa myös suoraan rahaa perheelleen¹³⁴, kuten teki myös Jenny toimittaessaan vuonna 1924 veljelleen 1000 markan avustuksen.¹³⁵ Tämä piti yhteyttä Suomessa asuvaan veljeensä säännöllisesti, vaikkakin kirjeiden lähetystiheys hiipui vuosien saatossa. Jenny myöntää tietävänsä, että hänen pitäisi kirjoittaa heidän ikääntyvälle äidilleen pitkiä virkistäviä kirjeitä, mutta hänellä ei ole siihen taipumusta. Hän kuvailee itseään sanoen, ettei hänen luonteensa anna tilaa moiselle teeskentelylle. "Niin supistuvat kirjeeni joskus kiusallisen lyhkäiseksi, vaikka kuinka olisi halua jatkaa", ilmaisee Jenny halustaan silti viestittää kotiin päin, vaikka se ei hänelle luontevalta tunnukaan.

Kun amerikansuomalainen ei itse saanut kirjeitä Suomesta päin, jäi tämä nopeasti ulkopuolelle kotipitäjänsä, tai sukunsa tapahtumista. "Monasti olen kerinnyt ajattelemaan että mikä sinua pitelee kun et ollenkaan kirjoita", aloittaa Jenny jälleen veljelleen osoitetun kirjeen reilu puoli vuotta myöhemmin. "Nyt se kuitenkin tapahtui josta monet kiitokset." Jenny oli saanut mutkien kautta kuulla, että heidän menehtyneelle äidilleen oli pidetty tuona aikana hautajaiset, mutta epäili kiertelyn johtuneen puhtaasti siitä, että häntä koitettiin säästää uutisten tuomalta taakalta. Hautajaisiin liittyvät seikat olivat kuitenkin herättäneet monenlaisia tunteita Jennyssä, joka oli niistäkin kuullut vain ulkopuolisilta. Tämä avautuu veljelleen ristiriitaisista ajatuksistaan äidistään, joka "sivuutti lapsensa, elääkseen miehelleen" heidän ollessa lapsia, mutta väittää kuitenkin jättäneen nämä menneisyyden murheet taakseen. Jenny on kovin pahoillaan ja loukkaantunut äidilleen suoritetusta hautajaistilaisuudesta ja yksityiskohtia erittelemättä kuvailee sen olleen "koiramainen." Tämän mukaan tilaisuus oli mustannut heidän äitinsä kruunun, jonka hän uskoo olevan kirikkaampi iäisydessä, kuin se oli tämän elinaikanaan.

Jennyn kirjeen ristiriitaiset viestit muistuttavat, että myös henkilökohtaiset ihmissuhteet vaikuttivat osasyynä siihen, miksi siirtolainen päätti jättää entisen kotimaansa taakseen, tai millaisia tunteita tällä siitä myöhemmin elämässään muodostui. Jenny mainitsee kirjeissään elämästään hyvin yksinkertaisesti, että hänellä on sujunut hyvin ja työtä riittänyt kohtalaisesti, mutta muuten Jenny keskittyy puhumaan Suomen asioista. Monelle yksin

¹³⁴ Tokoi 1949, 97. *Oskari Tokoin mukaan "erään amerikkalaisen tilaston" mukaan amerikansuomalaiset lähettivät parhailiaan peräti 4 miljoonaa dollaria Suomeen rahaa vuodessa.*

¹³⁵ Jennyn kirje, 3. helmikuuta 1924. Siirtolaisuusinstituutin arkisto.

lähteneelle siirtolaiselle kirjeet olivatkin ainoa keino olla vielä osallisena oman suvun keskeisiä tapahtumia ja muistella näiden kanssa yhteistä menneisyyttä.

Toinen ristiriitainen asia Jennyn kirjeessä on heidän äitinsä perinnönjakoon liittynyt selkkaus. Vaikka tavallisesti amerikansuomalaisten ja Suomeen jääneiden perinnönsaajien väliset perintöasiat hoidettiin ilman suurempia ongelmia¹³⁶, kävi Jennyn kohdalla tilanne tätä hankalammaksi. Hän kuvailee veljelleen lähettämässä kirjeessä äitinsä ilahtuneen kovasti hänen viimeisestä vierailustaan, jonka aikana tämä oli muistellut hyvillä mielin niitä kymmentä vuotta, jotka Jenny oli asunut Amerikassa. Heidän äitinsä oli kertonut tälle, että hänen testamenttinsa tulisi jaettavaksi lasten kesken ja nyt Jennyn mukaan “hävyttömyyden huippu” olikin, että tämän hautajaisten jälkeen täydellinen omistusoikeus perintöön oli yllättäen siirtynyt äidin leskelle. Jenny oli aiemmin ilmaissut, että hänellä ei ollut aikeita ryhtyä riitelemään, vaikka hän ei saisi perinnöstä "pennin pyöreää", mutta nyt hänen ajatuksensa olivat muuttuneet. Muistuttaessaan tästä alkuperäisestä ajatuksestaan Jenny tuntuu haluavan ilmaista, että hänen tarkoituksensa ovat muuttuneet nyt periaatteellisista syistä, eivätkä suinkaan esimerkiksi ahneudesta: “(...) kun asiat ovat kerran näin pitkälle menneet, mielestäni kärjistyneet vääryydessä huippuunsa niin minä kai luovun entisistä aikeistani ja olen täytellisesti sitä mieltä että rupeamme riitelemään testamentin rikki.”¹³⁷ Jenny uhoaa. Se, ettei hän alunperin ollut halunnut perinnöstä mitään on saattanut olla Jennyn tapa irtaantua suhteistaan, vastuistaan, kuten myös samalla oikeuksistaan Suomessa. Toisaalta voi olla, ettei tämä vuosikymmenen Amerikassa asumisen jälkeen kokenut oikeuttaan äitinsä perintöön välttämättömäksi. Mahdollista on toki myös, että Jennylle olisi sopinut mainiosti perinnön siirtyminen tämän veljelle, mutta koska sen olikin nyt saamassa äidin ikäviä muistoja mieleen palauttava puoliso, oli tilanne muuttunut. Joka tapauksessa Suomessa asutun elämän tunteet ja perhesiteet vaikuttivat väistämättä siihen, kuinka hyvin tai hankalasti siirtolainen onnistui irtaantumaan entisestä.

“Veli Hyvä. On kai siitä jo vuosi taas vierähtänyt kun sinulle olen kirjoittanut - Anna-Liisalle hyvin harvoin hänellekin”¹³⁸, Jenny aloittaa. Sisällöstä päätellen tämä on edelleen toimittanut rahaa Suomeen ja hän pyytääkin veljeään pitämään kirjaa niistä summista, jotka ovat menossa oikeudenkäyntiin. Jenny ei erittele asiaa tarkemmin, mutta otaksuttaen kyseessä saattaisi olla heidän äitinsä perinnönjakoon liittyvä oikeudenkäynti. Huolimatta vuosien saatossa hiipuvasta kirjoitustahdista sisarukset pitivät edelleen yhteyttä

¹³⁶ Yli-Olli 2003, 108-109.

¹³⁷ Jennyn kirje 1. lokakuuta, 1924. Siirtolaisuusinstituutin arkisto.

¹³⁸ Jennyn kirje, 17. tammikuuta 1927. Siirtolaisuusinstituutin arkisto.

heille tärkeän asian nimissä, mikä osoittaa Jennyn asenteiden perintöasioita kohtaan muuttuneen vaikean perhetilanteen myötä.

Amerikansuomalaisen tunteet myötäilivät kaikesta huolimatta Suomen sukulaisten sekä ystävien elämää ja etenkin vaikeat ajat, kuten sota, tekivät siirtolaisen elämästä kaukana Amerikassa hankalaa. Vuoden 1919 kesäkuussa lähettää Kalle kirjeen toiselle uskovaiselle myöntäen, ettei hänen pitämissään puheissa ole enää samaa lämpöä kuin ennen, sillä hänellä ei ole enää halua syventyä Jumalan sanan kanssa.

*Olen ikään kuin vanhasta muistista puhunut jotakin mutta ei ole puheissani sitä lämpöä joka oli ennen. Minun on alkanut tehdä Suomeen kovasti mieleni kun siellä ovat minunkin kotonani asiat vähän huonolla kannalla. Vanhin veljeni joka on kotona on joutunut sotaväkeen ja isä suree sitä niin kovasti, että tahtoo järki häneltä pittää. Kyllä tämä on kauheata ja mitä voimme tehdä tuskien lieventämiseksi, jotka vaivaavat ihmisrinnassa.*¹³⁹

4.2 Ystävyyttä ja yksinäisyyttä yli kansallisuuksien

Moni siirtolainen sai rohkeutta omaan lähtöönsä Amerikkaan sinne heitä ennen muuttaneilta sukulaisiltaan ja ystäviltään, jotka osasivat neuvoa näitä tärkeissä käytännön asioissa¹⁴⁰ uuteen kotimaahan asettumisessa. Työpaikan hankkiminen ei ollut kaikille helppoa ja erityisesti pariskunnille asuinseudun löytäminen, jossa olisi ollut työtä tarjolla molemmille oli haastavaa.¹⁴¹ Amerikansuomalainen yhteisö tarjosikin uusille siirtolaisille lähes elintärkeän paikan saapua ja ryhtyä tutustumaan maahan monella tapaa tukea tarjoavista lähtökohdista. Amerikkaan asettumista kuvaa vuonna 1917 lähetetty kirje. Suomessa vierailut amerikansuomalainen kuvailee paluutaan takaisin Bostoniin, jossa hänellä oli kuvailunsa mukaan “vastassa monia tuttavvia” sisaruksista ystäviin ja seurojen jäseniin¹⁴², mikä oli ilahduttanut tätä kovasti. Hän ei esimerkiksi sure kirjeessään taakseen jäänyttä Suomea, vaan

¹³⁹ Kalle Ekosen kirje, 9. kesäkuuta, 1919. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

¹⁴⁰ Kero 1997, 73.

¹⁴¹ Tokoi 1949, 10.

¹⁴² Kokkosen kirje, 10. kesäkuuta 1917. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

tämän huomio oli Bostonin ilmapiirissä. Kirjeen kirjoittajan ympärille oli muodostunut siellä tiivis yhteisö, joka onnistui luomaan hänelle kodin maahan, jonne hän oli kerran lähtenyt vain siirtolaisena.

Pastori Kuuselle ja tämän vaimolle osoitetussa kirjeessä vuodelta 1923 Ida kuvailee tuntojaan asuttuaan uudessa kodissaan seitsemän kuukautta ja kertoo olleensa onnellisempi, kuin mitä hän on koskaan aiemmin ollut. Hän harmittelee kirjeessä ettei ole nähnyt vielääkään lunta¹⁴³, jolla hän ilmeisesti viittaa siihen, että marraskuu olisi Suomessa näyttänyt kovin erilaiselta.

Herra on johtanut minun elämäni maallisesti, niin ihmeellisesti. Hän on armossaan minulle antanut hyvän puolison ja kotin, jossa olen onnellinen, onnellisin mitä koskaan olen ollut. Olen myöskin mieheni kanssa saanut nauttia terveydestä, josta olemme kiitolliset Herralle kaiken lahjan antajalle. Meillä on täällä pieni uusi koti ja Hedelmä tarha tässä ympärillä, jossa kasvaa kirsikoita ja omenia. (...) Olen lihonut kovasti täällä ja voinut hyvin.

Tästä huolimatta Ida mainitsee olleensa “kurja ja kyöhä (sic)” kaikista hyvistä saavutuksistaan huolimatta. Tämä saattaa kenties olla suomalaista vaatimattomuutta varoa kehumasta olojaan liikaa, tai sitten Ida todella toivoi tilanteensa olevan parempi, kuin mitä se kirjoittamishetkellä oli. Samassa kirjeessä tämä kertoo kaipaavansa kotiseudultaan puuttuvaa seurakuntaa ja huomioineensa, että paikalla ei asu saman uskon kannattajia, mikä on vaikuttanut hänen voimakkaisiin yksinäisyyden tunteisiinsa. Ida kertoo pitävänsä lukuisten kirjeiden lukemisesta, joita hän on saanut “kotipaikaltaan”, tarkoittaen synnyinseutujaan Suomessa. Tämän veli on kuulemma kirjoittanut hänelle ikävissään jäädessään yksin, kun heidän kotikylästään oli “yksi mennyt yhtäälle ja toinen toisaalle”.¹⁴⁴ Monista mukavista asioista huolimatta eristäytyneisyys ja yksinäisyys erillään kirkon yhteisöstä vaikutti Idan kuvailemiin kokemuksiin siis suuresti.

Amerikansuomalaisten perustamat sanomalehdet, kuten *Amerikan Suomalainen Lehti*, *Amerikan Työmies*, sekä *Raivaaja*¹⁴⁵ olivat merkittävä väylä kertoa amerikansuomalaista yhteisöä koskevista asioista. Tästä huolimatta Maria myöntää vuonna 1921 kirjoitetussa kirjeessään halustaan olla perillä myös Suomea koskevasta uutisoinnista. Hän kertoo lukeneensa mielenkiintoisia kirjoituksia Helsingin Sanomista, jota hän mainitsee jopa toisinaan tilanneensa itselleen. Kirjeessä Maria suunnittelee myös mahdollista Suomen

¹⁴³ Ida Ahon kirje, 13. marraskuuta 1923, Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

¹⁴⁴ Ida Ahon kirje, 13. marraskuuta 1923, Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

¹⁴⁵ Koivukangas 2017, 138-139.

matkaa vaikuttaen lähes malttamattomalta päästessään pitkän ajan jälkeen kaipaamiensa asioiden pariin.¹⁴⁶

Luterilaisten kirkkojen kattojärjestelmä Suomi Synodin Hancockiin vuonna 1896 perustama Suomi College, suomalaisittain "Suomi Opisto" oli "suomenkansallisen" "hengenviljelyksen" tärkeä opinahjo, joka noudatti alkuun suomalaisten lyseoiden mallia.¹⁴⁷ Siellä opetettiin uskon asioita, suomen kieltä ja se piti yllä suomalaista koulua, sekä koulutti myöhemmin myös pappeja toiseen maailmansodan ajoille saakka.¹⁴⁸ Siellä opiskellut Antti kirjoittaa "rakas veli" Ilmarille kirjeen kuvaillen elämänsä olevan kovin hajanaista ja tulevaisuuden tuottavan tälle kovasti epätietoisuutta. Antti kertoo monista huolistaan, joista yksi on kesällä koittava uurastus raskaan työn parissa, joka on hänelle uutta. "Täällä useat sanovat, että työ opettaa", hän vertaa tilanteensa olevan kuitenkin vain sopeutumiskysymys.

Kirjeiden kautta välitetyt suurelliset mielikuvat Amerikasta maana ja sen työmahdollisuuksista onnistuivat monesti antamaan siirtolaisille lopulta epätodellisen kuvan siitä, että elämä siirtolaisena tulisi olemaan helppoa.¹⁴⁹ Antin aika Suomi-opistolla on ollut raskasta ja tämä myöntää ajatelleensa monesti jättävänsä koulun jopa kesken. Hän ilmaisee tyytymättömyytensä myös siihen, että Ilmari itse oli "viekotellut" hänet Suomesta Amerikkaan saakka pitämään kesäkoulua vähemmällä palkalla, kuin mitä tälle oli alkuun luvattu. Päinvastoin kuin Ida, löytää Antti Amerikassa elämisestä kaikista huolimatta jotain mieluista. Tämä kuvailee kirjeensä lopussa ihmeissään kevään mukanaan tuomaa kepeyttä ja sitä, kuinka Suomeen verrattuna Amerikan keväässä on jotain erityistä. Kentie tässäkin Antin suhtautuminen oli lopulta vain asennekysymys.

*Täällä on niin ihana ja suloinen kevät alkanut, että en voi kertoa sen suloisuutta. En tiedä, ei Suomessa minusta koskaan kevät tuntunut niin hauskalta kun se nyt tuntuu, ehken siihen on syynä sekin, kun on onko talven saanut olla aivan kuin jossain vankilassa täällä Opistolla ilman mitään hauskuutta (...) ehken nyt tämä kevät palkitsee kaiken sen synkkyyden mitä oli talven ajalla.*¹⁵⁰

¹⁴⁶ Marian kirje 3. heinäkuuta 1921. Siirtolaisuusinstituutin arkisto.

¹⁴⁷ Järnefelt-Rauanheimo-Rauanheimo Rauanheimo 1921, 70.

¹⁴⁸ Pitkänen & Sutinen 2014, 172. 1950-luvulla Suomi Opiston Jumaluusopillinen seminaari yhdistettiin osaksi Chicagon yliopisto, jonka jälkeen opetuksen kieli vaihtui englantiin. Vuonna 2000 Finlandia University:ksi nimensä vaihtuneessa yliopistossa tuli mahdollista suorittaa alempi korkeakoulututkinto. Yliopiston yhteydessä toimivan Finnish American Center:in arkistojen kautta oli mahdollista tutkia suomalaisia sukujuuria ja sen Finnish American Reporter -lehti julkaisi amerikansuomalaisia kiinnostavia artikkeleita. Alkuvuonna 2023 opisto ilmoitti sulkevansa ovensa pysyvästi seuraavana syksynä rahallisten ongelmien takia päättäen lopullisesti 126 vuoden kestäneen historiansa.

¹⁴⁹ Kero 1976, 32.

¹⁵⁰ Antti Immosen kirje, huhtikuu 1909. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

Amerikansuomalaisten lähettämät kirjeet Suomeen pitivät yllä suhteita yhteisöön, joka oli kerran jätetty taakse. Vaikka kuulumisten vaihto oli usein mieluisa tapa muistella vanhaa ja jakaa tietoa uusista kokemuksista, kulki kirjeissä mukana myös haikeutta ja ikävää, kuten eräs siirtolainen suree: “Monasti tuntee itsensä niin yksinäiseksi täällä vieraalla maalla”¹⁵¹

Ikävää helpottaakseen siirtolaiset pyysivät kirjeissä usein sukulaisiaan ja ystäviään matkaamaan luokseen Amerikkaan, kuten Jenny kirjeessään tekee. Tämä kyselee, tietääkö hänen veljensä paremmin heidän Suomen ystävästään, neiti Kuokkasesta, jonka piti tulla vierailulle tämän luokse Amerikkaan. Jenny kertoo saaneensa hoidettua matkaan liittyvät asiakirjat kuntoon, mutta sen jälkeen yhteydenpito oli lakannut ja tilanne jäänyt epäselväksi.¹⁵² Vaikka Jennyn omat yhteydenotot Suomeen päin hiipuivat vuosien saatossa, eikä hän ollut saanut vastausta ystävaltään matkan suhteen, teki hän kuitenkin parhaansa järjestääkseen tämän luokseen ikävissään. Amerikansuomalaisten vanhan tuttavat olivat kuin sidos menneisyyteen ja näiden satunnainen tapaaminen oli tärkeää muuten näistä niin kaukana eläville siirtolaisille.

Vuoden 1923 kirjeessä Ida siteeraa murheellisena laulua, joka kuvailee hänen tuntojaan erillään asuvista perheen jäsenistä: “Tääll’ ei saa yhdess’ olla jos kuinka pyydämme.” Näistä yksinäisyyden tunteistaan huolimatta Ida kuitenkin luottaa siihen, että “on Herran johdatuksella hyvä elää ja vajeltaa tämä muukalaisuuden aika.”¹⁵³

Opiskelun ja työn parissa aikansa viettänyt Aili kertoo kirjeessään saaneensa viestin toiselta ystävaltään, jonka lapset olivat kasvaneet kovasti tämän viimeksi heitä nähtyään. Se oli saanut Ailin kovin tunteelliseksi ja tämä kertoo itkeneensä asian vuoksi koko iltapäivän. Aili kysyy tämän jälkeen kirjeen vastaanottajalta, kuinka “pikku Hertta ja Helmi” voivat. “Ne taitaa olla jo oikeen isoa tyttöä”, hän pohtii tunteellisenä kuin harmitellen, ettei ole voinut olla paikalla todistamassa perhetuttujen lasten kasvua. “Kirjoittakaa tekin joskus minulle, minä tykkäisin saada teidän ja lasten kuvat”, Aili pyytää.¹⁵⁴

1920-luvun alkupuolella julkaistussa teoksessaan Rauanheimo kuvailee amerikansuomalaisen muuttuneen “suomalais-amerikkalaisiksi”, millä hän viittaa näiden sulautuneen osaksi paikallista kulttuuria. Tästä huolimatta hänen mielestään amerikansuomalaisia on arvosteltu liian ankarasti ja ottaen huomioon heidän muodostaneen kymmenesosan koko Suomen

¹⁵¹ Allin kirje, 12. huhtikuuta 1917. Siirtolaisuusinstituutti, Maunu Kuusen kokoelma.

¹⁵² Jennyn kirje, 17. tammikuuta 1927. Siirtolaisuusinstituutin arkisto.

¹⁵³ Ida Ahon kirje, 13. marraskuuta 1923, Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

¹⁵⁴ Ailin kirje, 9. marraskuuta 1917. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

kansasta, tulisi näiden kohtalot ottaa paremmin huomioon, sillä se edesauttaisi molempia osapuolia ymmärtämään kansallisuuttaan monimuotoisemmin.¹⁵⁵

Tarpeen olisi, että emämaassa suurempi huomio käännettäisiin Amerikan suomalaisiin, muistaen että siellä on veljiä ja sisaria kansastamme jo hyvin suuri joukko. Yhteys emämaan kanssa näin paremmin voisi ruveta säilymään ja se taas turvaisi kansallisuutemme säilymistä tuolla suurella eri kansallisuuksien kilpailukilpailulla uudessa maailmassa. Tutustuessa Amerikan suomalaisiin Suomen kansalla yleisesti on tilaisuutta tutustua itseensä, sillä (...) joutuen vieraaseen maahan, missä ei toinen kansallisuus jouda paljon välittämään toisen nostamisesta, tullen outoihin oloihin, joissa ei ole entisiä, vuosisatojen kehittämiä järjestyksellisiä seurakuntia y.m. laitoksia pohjana, vaan siirtolaiskansan itsensä on kaikki rientoinsa alustapitään muodostettava ja kehitettävä, siellä Suomen nykyisellä kansallakin on tilaisuutta huomata mihin pystyy ja minne taipumukset viepi. (...) Siinä myöskin voidaan nähdä kuinka syvälle järjestetyt olot ja vuosisatain kehitys on vaikuttanut kansaamme. Suomen syväin rivien lapsi on kotimaassa elänyt parressaan, johon tälle on valmiina henkinen ruoka kannettu. (...) Tuosta parresta on hän lähtenyt pois monenlaisten houkutusien vetämänä, on tullut vapauden laitumelle, missä hänen itsensä on ravintonsa haettava. (...) Luulisipa uteliaisuudenkin vetävän Suomen emäkansan jäseniä katsomaan, miten siirtolainen suoriutuu uudessa asemassa, miten itse muodostelee olonsa Amerikan vapaassa maassa.¹⁵⁶

Vasta vuosisadan vaihtuessa siirtolaisuus lopulta hyväksyttiin laajemmin, kun ymmärrettiin siirtolaisia lähteneen maailmalle jo ennätysellinen määrä ja useimmat heistä olivat päättäneet jäädä maahan pysyvästi.¹⁵⁷ Tässä vaiheessa amerikansuomalaiset olivat jo oma kansansa, joiden yhteisöllisyys oli muovautunut entisen kotimaan suomalaisen identiteetin ja paikallisen kulttuurin välimaastossa täysin omakseen. Kirjeiden perusteella suomalaisuus kuitenkin säilyi näiden arjessa kaikesta huolimatta muistoissa ja ikävässä, kuten myös sukulaissuhteiden vaalimisessa kirjeiden ja avustusten kautta. Toisaalta kirjeistä tulee esiin myös varovaisuus siinä, mitä kirjeissä ehkä uskallettiin sanoa Suomeen päin, jossa poliittiset ja taloudelliset olot olivat Amerikkaa huonommat.

Esimerkiksi Maria kirjoittaa "rakkaalle sisarelleen" tammikuussa 1919 pahoitellen kuinka "Suomi on joutunut niin kovan kohtalon alaiseksi", viitaten mahdollisesti Suomen sisällissotaa seuranneeseen elintarvikepulaan ja manitsee, kuinka hänellä on kaikkea mitä

¹⁵⁵ Rauanheimo 1921, 5.

¹⁵⁶ Rauanheimo 1899, 5-6.

¹⁵⁷ Kero 1997, 355.

tämä on tarvinnut.¹⁵⁸ Toisessa kirjeessä Maria valittelee, kuinka hän ei ole kirjoittanut Suomeen päin, vaikka onkin läheisiään siellä mielessään muistanut. Maria oli vasta yllätyksekseen saanut kuulla “rakkaan sisarensa” miehen kuolleen ja lohduttaa tätä muistuttamalla, kuinka he ovat “uskosta vanhurskaaksi tulleet” ja kuinka siitä syystä heillä on “rauha jumalan kanssa jeesuksen kristuksen kautta.” Maria kertoo, että ilman uskoa hän olisi joutunut hukkaan jo kauan aikaa sitten, mutta hän on selvinnyt laitettuaan kaiken turvan sanaan.¹⁵⁹ Marian kirje osoittaa kirkon sanoman yhdistäneen uskovaisia amerikansuomalaisia ja suomalaisia keskenään vaikeidenkin aikojen keskellä.

Tällä tavoin ikävän ja kaipuun toisena kääntöpuolena näkyi kirjeissä suhteiden vaaliminen ja yhteydenpidon merkitys. Vuonna 1947 ystäväpariskunnalle osoitetussa viestissä Ida kuvailee, kuinka ihmeellistä on, että kirjeet kulkevat meren yli viidessä päivässä. “Ja pääseehän sitä jo lentoon täältä suoraan suomeen, mutta onhan se vielä kallista kyytiä.” Ida oli kuullut kirjeen vastaanottajien olevan mahdollisesti tulossa Amerikkaan töihin ja kertoo ilahtuneena, kuinka siitä olisi “siunausta monelle ja virkistystä” näille itselleen heidän päästessään tapaamaan entisiä ystäviään. Suomen kotikylänsä asukkaista Ida toteaa, että suuri joukko on muuttanut jo toivon mukaan Herran luo viitaten siihen, että vuosien saatossa ovat myös heidän ystävänsä nukkuneet pois. Ida toivookin näkevänsä kirjeen saajan vielä “näitten maitten päällä” Yhdysvalloissa. Kenties integroitumisen myötä hän ei myöskään käytä enää varsinaisesti termiä “amerikansuomalainen” mainitessaan, että “Amerikan kansa on uhrautuvaista kansaa ollut niille, jotka sieltä Isin maasta ovat tulleet tänne.”¹⁶⁰ Tällä Ida ikään kuin vakuuttaa, että Amerikassa asuvien siirtolaisten ovet ovat aina auki kaivatuille ystäville. Heidän suhtautumisensa on lämmin vastaanottamaan näitä luokseen, sillä yhdistihän näitä kahta kansaa vuosien vierimisestä ja välimatkasta huolimatta Suomi, näiden yhteinen “isien maa.”

¹⁵⁸ Marian kirje 28. tammikuuta 1919, Siirtolaisuusinstituutin arkisto.

¹⁵⁹ Marian kirje 29. huhtikuu 1920, Siirtolaisuusinstituutin arkisto.

¹⁶⁰ Idan kirje, 6. toukokuuta 1947. Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma.

5. Päätäntö

Amerikansuomalaiset siirtolaiset muodostivat Yhdysvaltoihin yhteisön, joka tarjosi jäsenilleen lukuisia mahdollisuuksia tavata toisia siirtolaisia ja pitää näihin yhteyttä. Suomeen jääneille perheenjäsenille ja ystäville amerikansuomalaiset kertoivat onnistumistaan ja haasteistaan pääasiallisesti kirjeitse, joiden kautta he viestittelivät myös toisilleen elämästään Amerikassa. Näiden kirjeiden kautta lähdin tutkielmassani tarkastelemaan amerikansuomalaisen yhteisön ilmentymistä siinä, kuinka se muodostui, millainen merkitys sillä oli jäsenilleen ja millä tavoin suomalaisuuden rooli amerikansuomalaisten ajatuksissa tuli näkyviin.

Aineiston pohjalta pystyin hahmottamaan siirtolaisten ajatuksia ja tunteita näiden yhteisöstä, joissa erityisesti kirkon asema korostui monella tapaa. Jumalaan luotettiin vaikeuksien keskellä ja osakseen uskovaisuus yhdisti myös amerikansuomalaisia ja suomalaisia keskenään. Kirkko teki myös käytännössä yhteistyötä Suomen kanssa lähettäen pappeja meren yli sinne, missä näille oli tarvetta osoittaen solidaarisuutta kahden kansan kesken. Amerikansuomalaiset nojautuivat Suomen tarjoamaan tukeen, jolloin myös sen toteutumattomuus saatettiin kokea lähes pulaan jättämisenä.

Kirkko tarjosi seurakuntalaisille tapahtumia, joissa käyminen edesauttoi tiiviin yhteisöllisyyden syntyä. Myös etenkin pappien vierailut kaukaisemilla seuduilla olivat arvostettuja. Pappien aseman korkeasta arvostamisesta kertoo se, että näille oli kova tarve Amerikassa ja heidän käytöstään myös arvosteltiin siirtolaisten kesken. Korkeat odotukset saattoivat johtua mahdollisesti siitä, että siirtolaiselle papit symboloivat helposti lähestyttävää hahmoa, jonka oletettiin toimivan pyyteettömästi tämän hengellisenä tukena uuden elämän keskellä.

Aineiston perusteella kirkko myös erotti amerikansuomalaista yhteisöä sisältä päin. Nuoremmalle väestölle uskonto ei välttämättä ollut ensisijainen yhteisöllisyyden lähde ja kirkon piirissä työskennelleet olivat tästä huolissaan. Osasyynä huoleen saattoi olla uskovaisemman sukupolven pelko yhteisön erkanemisestä ilmiön myötä. Sosialistit vastustivat kirkon oppeja ja nämä kaksi hyvin erilaista elämäntapaa eriytyivät toisistaan. Sosialismin kannattajiin yhdistetty piirre alkoholin kuluttajina oli raittiusseuran kukoistuksen kaudella suuressa ristiriidassa ihanteellisen hurskaan elämäntavan kanssa ja missä uskovainen yhteisö piti tiiviisti yhteyttä, kohdeltiin kirkkoon kuulumattomia

ulkopuolisina. Toisinaan amerikansuomalaisten keskuudessa koettiin jopa tarpeelliseksi puuttua tilanteeseen, jotta ikään kuin irtaantunut jäsen saataisiin takaisin osaksi yhteisöä. Kielitaidottomuus teki amerikansuomalaisesta yhteisöstä sisäänpäin kääntyneen siinä, etteivät sen jäsenet kirjeiden perusteella ainakaan pyrkineet integroitumaan muiden kansallisuuksien kanssa.

Aineiston perusteella on haastava sanoa suoraan, mitä amerikansuomalaiset ajattelivat suomalaisuudesta, sillä he eivät siitä varsinaisesti keskustelleet. Yhteisö oli kuitenkin kaikkiaan hyvin suomalainen sen jäsentensä, suomenkielisen opetuksen ja kirkollisen kasvatuksen myötä. Vaikka tutkimuskirjallisuudessa sanotaan usein, ettei siirtolaiskirjeissä avauduttu ikävistä asioista, kerrottiin monessa tutkimassani kirjeessä kuitenkin myös huolista. Erityisesti ikävän tunteet nousivat esiin kaipuuna saada lukea Suomen tuttavien kuulumisista ja näitä kaivattiin kylään Amerikkaan. Eräs siirtolainen kaipasi amerikansuomalaisia koskevan uutisoinnin sijaan luettavakseen nimenomaan Suomesta kertovia juttuja. Toinen huomasi alkuintonsa papin työssä hiipuneen ajan myötä ja etenkin huolen Suomessa asuvaa perhettä kohtaan kasvaessa. Eräs mainitsi listaamiensa hyvien asioiden ohella köyhydestään ja kurjuudestaan. On hankala tulkita, pyrittiinkö kainostelevalla tavalla välttää ylpistyneen mielikuvan syntyminen, vai kokiko siirtolainen todella alakuloa monien saavuttamiensa onnellisten asioiden ohella. Sitä on mahdoton sanoa, johtuiko alakulo ikävästä Suomea kohtaan.

Toisaalta kaikki eivät peitelleet sopeutumistaan. Eräs ilmaisi suoraan kevään tuntuva uudessa kotimaassa paremmalta kuin Suomessa ja toinen myönsi alkaneensa unohtaa suomenkielen. Sen sijaan monet kirjoittivat kiireistään, mikä kertoo epäsuoraan luonnollisesta irtaantumisesta entisestä elämästä ja asettumisesta uuteen arkeen. Kaikesta huolimatta erilaisten avustusten lähettäminen ja satunnaistenkin kirjeiden kirjoittaminen Suomeen kertoo tunnesiteiden säilymisestä entistä kotimaata kohtaan. Ihmissuhteet pitivät amerikansuomalaista yhteisöä kiinni suomalaisissa tuttavissa ja huolimatta vaikeastakin menneisyydestä kokivat amerikansuomalaiset yhteyden näihin. Näin itse kirjeiden voisi sanoakin pitäneen amerikansuomalaisten suhteita Suomeen yllä ja lisänneen yhteisöllisyyttä kansojen välillä.

Mitä siirtolaiskirjeistä ei kuitenkaan saa selville, on amerikansuomalaisten integroituminen paikalliseen kulttuuriin. Tästä ei kuitenkaan voi päätellä, ettei sulautumista olisi tapahtunut, vaan on ennemmin oletettavaa, etteivät siirtolaiset välttämättä halunneet kertoa siitä jo valmiiksi tuomitsevan asennoituminen takia. Missä ensimmäiselle sukupolvelle kirkkoon

kuuluminen oli luonnollinen siirtymä pois suomalaisesta kulttuurista, ei nuorempi sukupolvi varsinaisesti tarvinnut samaa, vaan he pystyivät ponnistamaan helpommin osaksi paikallista muun muassa paremman englanninkielen taitonsa takia. Modernimpaa amerikansuomalaista yhteisöä ovat tutkineet muun muassa Päivikki Suojanen ja Matti K. Suojanen teoksessaan *Retulaatsissa Miamissa: kasvokkain amerikansuomalaisten kanssa* (2000), sekä dokumentti *Sydämeni Laulu* (1984). Nuorisoseuralla työskennelleen nuoremman siirtolaissukupolven edustaja puhui kirjeessään kiinnostuksestaan “isien maata” kohtaan, mikä viittaa Suomeen kohdistuneeseen mielenkiinnon myös nuoremman sukupolven keskuudessa. Etenkin juuri toisen ja kolmannen siirtolaissukupolven identiteetin kokemuksia olisi kiinnostavaa tutkia lisää nimenomaan näiden omien kertomustensa kautta.

6. Lähdeluettelo

Alkuperäislähteet

Siirtolaiskirjeet:

Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Maunu Kuusen kokoelma

Aikalaislähteet

Hendrickson, Martin. 1909. *Muistelmia kymmenvuotisesta raivaustyöstäni*. Raivaajan kirjapaino

Rauanheimo, Akseli. (1921). Meikäläisiä merten takaa: Kuvauksia Amerikan suomalaisista. Werner Södersrtöm Osakeyhtiö.

Rauanheimo, Akseli. (1899). Suomalaiset Amerikassa. Otava

Tokoi, Oskari. 1949. Amerikan suomalaisia. Tammi

Tutkimuskirjallisuus

Aaltonen, Olavi; Hurri, Olavi; Salomaa, Erkki; Salonen, Kaisa; Soikkanen, Hannu; Vallinharja, Maarit; Viljanen, Olavi. (1967) *Tiennäyttäjät 2*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki

Anteroinen, Ari; Ojakoski, Matti; Peltonen, Matti; Putus-Hilasvuori, Titta; Rantala, Jukka; Ukkonen, Jari. (1999). *Ihmisen aika: Kaksi vuosisataa, Osa 1*. Werner Söderström Osakeyhtiö. WSOY

Engelberg, Rafael. (1944). *Suomi ja Amerikan suomalaiset: Keskinäinen yhteys ja sen rakentaminen*. Suomi-Seura

Hall, Stuart. *Identiteetti*. (2002). Tammer-paino Oy.

Kalela, Jorma. (2000). *Historiantutkimus ja historia*. Gaudeamus. Helsinki

Kero, Reino. (1997). *Suomalaisina Pohjois-Amerikassa, Siirtolaiselämää Yhdysvalloissa ja Kanadassa*. Turku, Siirtolaisinstituutti

- Kero, Reino. (1996). Suureen länteen Siirtolaisuus Suomesta Pohjois-Amerikkaan. Turku, Siirtolaisinstituutti
- Kero, Reino. (1976). Suuren Lännen suomalaisia. Otava
- Koivukangas, Olavi. (2017). Juurilta siiville: Lastuja ladun varrella. Ok-kirja, Turku
- Koivukangas, Olavi. (1987). Siirtolaisuus Yhdysvaltoihin. *Esitelmä Pohjanmaan Messuilla Pietarsaaressa 10.8.1978*
- Korkiasaari, Jouni. (1989) Suomalaiset maailmalla: Suomen siirtolaisuus ja ulkosuomalaiset entisajoista tähän päivään. Siirtolaisuusinstituutti, Turku
- Kostiainen, Virtanen. (2020). In Memoriam Reino Kero 1939–2020: Siirtolaisuushistorian tutkimuksen linjanvetäjä, *Siirtolaisuus Migration Journal*
- Leonard, Danielle P. (2003). The Finns in America: Their History and Their Literature. Tutkielmatyö
- Leskelä-Kärki, Maarit. (2009). Kirjeiden kulttuurihistoria ja tulkinnan ongelma, *Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura*
- Lidman, Satu; Koskivirta, Anu; Eilola, Jari (toim.). (2017). Historia ja historiantutkimus. Gaudeamus
- Moilanen, Laura-Kristiina; Sulkunen, Susanna. (2006). Aika ja identiteetti: Katsauksia yksilön ja yhteisön väliseen suhteeseen keskiajalta 2000-luvulle. Hakapaino Oy, Helsinki
- Pitkänen, Silja. Sutinen, Ville Juhani. (2014). Amerikansuomalaisten tarina. Tammi
- Sariola, Sakari. (1982). Amerikan kultalaan: Amerikansuomalaisten siirtolaisten sosiaalhistoriaa. Tammi
- Soininen, Seita. (2020). “Toivossa on hyvä elää”: Suomi ja Yhdysvallat 1800- ja 1900-lukujen vaihteen siirtolaiskirjeissä. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto
- Suomen Siirtolaisinstituutti, 73/1984
- Suoninen, Eero. *Diskurssianalyysi*. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja, Tietoarkisto. Linkki: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvaliteoreettiset-metodologiset-viitekehykset/diskurssianalyysi/>. Haettu: 25.2.2023
- Södö, Maria. 2020. Tekstilajitutkimus amerikansuomalaisten siirtolaisten 1881-1915 lähettämistä perhekirjeistä. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.
- Yli-Olli, Marjatta. (2003). Almalla on kaikki oorrait: Amerikan-siirtolaisuuteen liittyvä muistelukerronta Pohjanmaalla. Casper Oy, Kurikka.

Internet-sivustot

<https://www.nps.gov/kewe/learn/historyculture/an-immigrant-story.htm> Haettu 28.5.2023

<https://merimieskirkko.fi/en/>, haettu 8.1.2023

<https://siirtolaisuusinstituutti.fi/news/in-memoriain-reino-keron/> Haettu 9.5.2022

<https://siirtolaisuusinstituutti.fi/instituutti/john-morton-palkinto/> Haettu 9.5.2022